N°. 38. Donderdag 1 December 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.
Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Mededeelingen:

Vereeniging «MOEDERLAND EN KOLONIËN.

OPENBARE ALGEMEENE VERGADERING op **Vrijdag 2 December 1904**, des avonds te 8 uur, in het **Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt 37.**

Voordracht van den heer K.H. H. VAN BENNEKOM over: „*Een Indische Kamer van Koophandel in Nederland.*"

Voor introductie gelieve men zich te wenden tot den heer **J. L. Swart,** Secretaris der Vereeniging.

Namens het Bestuur
de Secretaris der Vereeniging,
J. L. SWART,
Stephensonstraat 23.

Inhoud van dit nummer.

De O.-Indische Begrooting voor 1905 en de Buitengewone hulp aan Oost-Indië.

Zeer juist was zeker de opmerking, in de Tweede Kamer gemaakt, dat althans de volksvertegenwoordiging blijk geeft van eenigszins verhoogde belangstelling in den gang van zaken in Tropisch-Nederland. Vijf dagen werden besteed aan de Algemeene Beschouwingen, die nagenoeg geheel waren gewijd aan den minder goeden economischen toestand, waarin Java verkeert, en aan de vragen: of de bekende zegetocht in de Gajoe- en Alaslanden te kort had gedaan aan de wetten der humaniteit en die van internationaal recht, en of het overbrengen van den oorlog uit Atjeh naar de andere deelen van Sumatra al dan niet was eene politieke fout? —

Het ligt niet in ons bestek om ieder der negentien Kamerleden, die gesproken hebben, afzonderlijk aan het woord te laten; onze lezers kunnen meer of minder lange verslagen van de Kamerzittingen vinden in de meeste groote dagbladen en wij wenschen ons daarom te bepalen tot het weergeven van den indruk, die de soms vrij lange redevoeringen der verschillende Indische specialiteiten of vóórmannen van partijen en fracties in de Kamer, het daarop gevolgde antwoord van den Minister en de re- en duplieken op ons hebben gemaakt. —

Het meer of minder juiste van het woord «inzinking», door den Minister gebezigd, toen hij, van den economischen toestand op Java sprak, gaf van verschillende kanten aanleiding tot beschouwingen, die hare waarde hoofdzakelijk daaraan ontleenen, dat de sterkste afkeuring werd ondervonden van hen, die slechts noode door Nederland *iets* voor de verbetering van den toestand willen laten doen en dan toch liefst *zoo min mogelijk*! Zooals wij dit vermoed hebben, werd om aan te toonen, dat het ginder zoo erg niet is, aangehaald, wat het lid in den Raad van Indië, Mr. Lagerwey, op den Koninginnedag te Batavia heeft gezegd.

Ook de eereschuldquaestie werd weder op het tapijt gebracht en een der Kamerleden toonde op dit punt zich zóó gevoelig, dat hij als kritiek op een voorstel tot het verstrekken van financiëele hulp, in een anderen vorm, als het door de Regeering voorgestelde, aanvoerde: dat het bedrag van f 100,000,000, dat voor de achtereenvolgens aan te gane leeningen was genoemd, te veel deed denken aan cijfers, die bij het bespreken van *verplichtingen* van Nederland tegenover Indië waren genoemd.

De voorsteller toonde zich echter op en top conciliant, verklaarde, dat hij bij het stellen van dat cijfer aan eene eereschuld niet had gedacht. Mocht men zijn voorstel willen aannemen, dan zou hij zeker ook met de grens van één millioen meer of minder tevreden zijn.

Zooals wij reeds vroeger hebben te kennen gegeven, zouden wij wenschen, dat aan het woord *eereschuld*, door hen, die het gebruiken, eene beteekenis werd gegeven, los van de geleverde betoogen omtrent minder juiste beschikking over koloniale fondsen in vroeger dagen. Wij zouden willen, dat bedacht werd, hoeveel millioenen in der tijd, als batige sloten, ten behoeve van het moederland zijn gebruikt, zonder dat men toen in aanmerking nam, dat er nog zoo heel veel tot verbetering van den toestand te doen viel in het land zelf, waaruit die gelden als vrucht van den arbeid der inlanders tot ons kwamen. Wij, die dat tijdperk, der batige sloten in Indië hebben beleefd, en dus weten, hoe menig voorstel tot verbetering toen werd op zijde gezet, kunnen ons niet voorstellen, dat, mits goed ingelicht, een enkel Nederlander het bestaan eener eereschuld van het moederland aan Oost-Indië zou betwisten.

Zoo vinden wij het ook practisch verloren tijd, wanneer men er in de Tweede Kamer over gaat redetwisten, of de minder goede, economische stand van zaken op Java eerst in de laatste jaren is ontstaan, dan wel of hetgeen de minister de inzinking noemde — een gevolg is van een reeds in veel vroeger jaren begonnen, minder juist Regeerbeleid. De vraag is immers: of de *actueele toestand* buitengewone maatregelen noodig maakt en welke die maatregelen zullen moeten zijn?

Wat dit voorname punt der Algemeene Beschouwingen betreft, komt het ons voor, dat de methoden van hulpverschaffing door de heeren *Pynacker Hordijk* en *Bos* voorgesteld, beide zullen kunnen leiden tot het doel, dat thans gelukkig, de meerderheid van het Nederlandsche Volk bereiken wil. Zelfs zijn wij van meening, dat het voorstel der Regeering daartoe kan worden dienstig gemaakt, wanneer men het denkbeeld laat varen om reeds nu, hier, te willen vaststellen, wat men in het volgende jaar in O.-Indië zal mogen doen met de gelden, die als een gevolg der door Nederland te betalen f 1.200.000 aan rente en aflossing, voor afdoende en flink uit te voeren maatregelen zullen kunnen worden geleend.

Waar het echter vooral op aankomt, is: dat men daarvan losmake de door den Minister nog op nieuw en duidelijk aangegeven voorwaarde, dat het geschenk van f 40.000,000 te leenen geld alles is, wat Nederland aan de verbetering van den toestand in zijne O.-Indische bezittingen wil besteden.

Waartoe dient die verklaring en hoe is ze bij mogelijkheid thans te geven? Dat cijfer van f 40,000,000 moet, als het op iets gegrond is, dan toch gevonden zijn door eene *zeer* globale raming, van wat men er mee doen wil en welke baten dit zal aanbrengen. En welke zekerheid heeft men thans, dat de raming in dit opzicht juist is, dat niet onvoorziene omstandigheden teleurstelling kunnen brengen? Moet de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging thans het besluit nemen, dat Ned. O.-Indië maar verder aan zijn lot zal worden overgelaten, wanneer rente en aflossing eener leening van 40 millioen, tot redding niet voldoende blijken?

Wij verwachten zeker, dat dergelijke vragen bij de verdere debatten in de Kamer op zoodanige wijze zullen worden gesteld, dat de Vertegenwoordigers van het Ned. Volk daarop een duidelijk antwoord moeten geven.

Stelt men zich niet voor dadelijk krachtig in te grijpen, vooral op het gebied der productie van den landbouw, ook door den aanleg en de verbetering van irrigatie- en waterkeeringswerken, dan zal de voorspelling bewaarheid worden van hen, die in de Kamer de vrees hebben te kennen gegeven, dat de luttele sommen, die de Minister zou willen aangewend zien, in den maalstroom der gewone uitgaven verdrinken en voor de verbetering van den toestand van geen nut zijn.

Van groot belang is, dat men in O. Indië, waar het groote werk moet worden ontworpen en verricht, van meet af aan begrijpe, dat men hier ernstig helpen wil en dat men ook hier beseft, dat alleen een krachtig optreden er toe leiden kan om te maken, dat na ettelijke jaren de toestand zoodanig is geworden, dat de door den Minister geconstateerde periodieke tekorten van de jaarlijksche begrooting verdwijnen en er zelfs voor de geleidelijke intellectueele opheffing van het Javaansche Volk geld overblijft.

Over hetgeen van den oorlog tegen de Alassers en Battaks in de Kamer gezegd werd, kunnen wij kort zijn, omdat onze lezers wel weten, dat wij de argumenten van staal en ijzer niet de beste vinden bij het drijven van koloniale politiek en wij ze slechts in gevallen van onvermijdelijke noodzakelijkheid zouden willen zien toepassen. Dat de Minister van Koloniën in dit opzicht geheel dezelfde meening is toegedaan, hebben wij nimmer betwijfeld; zijne mededeelingen in dit geval hebben echter ook ons niet kunnen overtuigen, dat het noodzakelijk was om den oorlog naar het gebied der Battaks over te brengen.

Men heeft in en buiten de Kamer gezegd, dat het Kamerlid *Jhr. de Stuers* de eer van het O. Indische leger zou hebben bezoedeld en Neerlands goeden naam tegenover het buitenland zou hebben benadeeld.

Sterk gekleurd was, dit moeten wij erkennen, zijne voorstelling van zaken, doch wij hebben er niet uit kunnen lezen, dat hij op het leger een blaam heeft willen werpen. Zijn verwijt was gericht tegen de Regeering, die den tocht van van Daalen heeft gewild. Dit werd vooral duidelijk door zijne aanhaling van het historisch gezegde: c'est pire qu'un crime, c'est une faute.

In de daarin uitgedrukte meening lag, zooals ook door nadere toelichting gebleken is, voor hem de kern van zijn betoog.

In ons Week-overzicht deelen wij mee, hoe de groote bladen van verschillende politieke richting het optreden van den afgevaardigde uit Weert hebben beoordeeld.

Dinsdag 29 November is de behandeling der Indische begrooting voortgezet en heden, Woensdag, terwijl wij dit schrijven, is de Minister aan het woord over de Koelie-ordonnantie en hare toepassing ter Oostkust van Sumatra.

Aan de leden der Afd. Amsterdam.

Dames en Heeren!

't Is wel wat zonderling, dat ik het Koloniaal Weekblad gebruik om te spreken met U, met wie ik in dezelfde stad woon. Dat zonderlinge valt evenwel weg, als we bedenken, dat de afstanden in A'dam zoo groot zijn, de meeste menschen er hun drukke zaken hebben en het vrij wel onmogelijk is om alle leden van „Oost en West" op een bepaalde plaats, op een bepaalden dag en op een vastgesteld uur tot een vergadering bijeen te krijgen. Als het niet te druk loopt, zal de Redactie er wel niet op tegen hebben om de kolommen van het Weekblad, dat ons allen wordt toegezonden, zoo nu en dan als spreekbuis tot onzen dienst te stellen. En heusch, 't is wel eens noodig, dat we elkaar van tijd tot tijd eens een mededeeling doen, een vraag stellen, of — in gepasten vorm natuurlijk, — een terechtwijzing toedienen. Aanleiding tot dit schrijven is de klacht van dezen, dan weder van genen kant vernomen: dat de Afd. A'dam niets doet en dat men voor 't lidmaatschap bedanken wil van zoo'n . . . . (vul 't praedicaat zelf maar in) Afdeeling. Den tijd om eens bij 't Bestuur te informeeren, vinden slechts enkelen en daarom brengt men zijn klachten maar bij een medelid, in de hoop, dat ze, al golvende en deinende, wel aan 't goede adres zullen komen. Nu, dat gebeurt dan ook wel eens, maar deze wijze van doen lijkt mij niet de beste, de meest afdoende te zijn.

Tot uw geruststelling zij dan gezegd, dat het tegen-

FEUILLETON.

De Hechtste Band.

Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN,
door N. v. Z.

Vervolg Hoofdstuk VII.

Den volgenden dag tegen etenstijd stond Bob Jardine 's avonds midden in de groote ontvangkamer, in een eenigszins onrustige gemoedstemming, op de gasten uit de pastorie te wachten. Paul Vereker was een half uur geleden aangekomen en dadelijk naar zijn kamer gegaan om zich te verkleeden.

Lady Jardine kwam statig binnen, een mooie vrouw in haar sleepend, dof-zwart gewaad.

„Ze zijn laat", zeide zij, de bloemen in een der vazen verschikkend en een leuningstoel rechtzettend. Daarna Bob opnemend: „Wat zie je er in je rok knap uit! Ik ben blij weer eens een man in huis te hebben. Hoor, daar zijn ze! Houd je nu maar dapper, want ik verzeker je, dat Selma Neale lang geen „doetje" is.

Trotter, de huisknecht, kondigde de bezoekers aan; een oogenblik daarna hoorde men het zachte ruischen eener damesjapon, waarop Lady Jardine naar voren trad om den predikant en zijne dochter te begroeten.

„Ik ben erg blij je hier te zien," zeide zij het meisje kussend, terwijl zij den heer Neale vriendelijk haar linkerhand toestak. Toen Bob naderbij kwam: „Jullie hebt elkander in tijden niet gezien,"

Bob mompelde iets onverstaanbaars bij de begroeting, hij voelde, dat hij opeens verlegen en linksch werd. Miss Neale daartegen was zeer op haar gemak.

„Ik vind 't erg prettig, dat u weer terug is", zeide zij, „en ik hoop, dat u niet meer weg zult gaan."

„In menig opzicht, vind ik 't jammer, dat ik waarschijnlijk wel voor altijd hier zal moeten blijven," antwoordde hij.

Zij trok vragend hare wenkbrauwen op.

„Ik zou liever in 't leger gebleven zijn," voegde hij er aan toe. „Ik ben eigenlijk nauwelijks mijn loopbaan begonnen, weet u."

Terwijl zij zijn flinke gestalte opnam, zeide zij daarop: „Dat kan ik mij begrijpen. U hebt altijd zoo verlangd soldaat te worden. U is er eigenlijk voor geboren."

„Ja, ik houd erg veel van het leger," zeide hij lachend, bij wijze van verontschuldiging, verwonderd, dat zij zoo dadelijk zijn gemoedsstemming had begrepen en sterk onder den indruk van hare vriendelijke schoonheid. Hij kon 't zich haast niet voorstellen, dat dit meisje, met al hare verfijnde bekoorlijkheid en hare welopgevoede manieren, die haar ouder dan haar leeftijd deden schijnen, dezelfde was als de eigenzinnige, uitbundige kleine Selma van vroeger, die hij zoo dikwijls op zijn knie gezeten, hem naar haar handje gezet had, en — wat nog 't verbazingwekkendst was — hem met hare liefkoozingen placht te overladen. Dit scheen voor den niet heel vlug denkenden Robert een onverklaarbaar wonder. Terwijl dit alles nog in zijn geest omging, werd de deur geopend en trad Paul Vereker binnen.

„Alle duivels," zei Bob, binnensmonds, „wat kan de mensch veranderen!" Zijn oogen zochten die van Selma, toen de begroetingen voorbij waren en de slanke, donkere jongeling door zijn tante in beslag werd genomen.

„Wie zou in dezen man het vreeemde, kleine kereltje van vroeger herkend hebben?" Bob sprak zachtjes, met eenigszins spottende stem. „Hij lijkt wel dertig in plaats van twee- en twintig en zijn gezicht heeft de strakke uitdrukking van een beeld."

Selma antwoordde niet. De aanblik van Paul Vereker's gladgeschoren, onbeweeglijk gelaat met de groote, groenachtige, zoo droefgeestige oogen, even ondoorgrondelijk als altijd, en de fraaie, strenge, — men zou ze haast Grieksche, trekken kunnen noemen, scheen haar opeens met stomheid geslagen te hebben.

Aan Bob's arm ging zij naar de eetkamer. Toen zij gezeten waren, nam zij haar vroegeren speelkameraad eens goed op en vond, dat hij een prettig gezicht had om naar te kijken; zij bewonderde zijn kracht, zijn manlijk uiterlijk; de openhartige uitdrukking van zijn gelaat en zijn merkbare eenvoudigheid trokken haar aan. Zonder dat zij zelve begreep waarom, durfde zij haar anderen buurman niet aankijken, — misschien was 't, omdat zij voelde, dat Paul Vereker zijn oogen niet van haar afhield.

„Hoe vondt U Indië?" vroeg zij, hare handschoenen uittrekkend. Zij wilde zoo spoedig mogelijk een gesprek aanknoopen en deed daarom maar vlug eenige vragen. „Waar kwam U nu van daan, uit welk deel?"

„Uit Meeroet — daar lag mijn regiment. Een heerlijke plaats, in het koele jaargetijde. Ik wou, dat ik er in het najaar weer heenging!"

„Ja, maar U moogt uw plicht hier niet in den steek laten, niet waar?"

„Neen, natuurlijk niet", zeide Bob spijtig, „maar ik heb mijzelf toch de voldoening verschaft, dat ik pas over zes maanden mijn eigen schepen behoef te verbranden."

„Gelooft u niet, dat een mensch het recht heeft, zijn leven zóó in te richten, als hij zelf wil?" vroeg Paul's zachte stem naast haar.

Zij keerde zich plotseling naar hem toe, en werd meer dan ooit getroffen door de groote tegenstelling tusschen deze beide mannen. Het was haar, alsof zij van een gezonden, frisschen, winderigen lentedag in een stillen, tropischen zomergloed kwam.

„Neen", zeide Selma beslist, „dat vind ik zeker niet, als daarmede plichtsverwaarloozing gepaard zou gaan."

„Maar wat is plicht? Onze vriend Bob is door de natuur bestemd tot soldaat — hij is een best krijgsman en zou wellicht geen goed landheer zijn. Er is groote behoefte aan goede krijgslieden, en naar alle waarschijnlijkheid zouden deze landerijen vooreerst even goed door een zaakwaarnemer beheerd kunnen worden. Ik vind, dat een mensch zijn roeping moet volgen."

Er kwam een harde, eigenzinnige uitdrukking op zijn gelaat. Lady Jardine, die juist naar hem keek, werd sterk herinnerd aan haar broeder — zijn vader.

„Bravo! Paul", zeide Bob hartelijk, „zoo is 't. Ik zou zeker een slecht landheer zijn, maar toch is er iets in mij, dat mij hier houdt; misschien is dat ook een soort roeping, en zou ik, volgens jou, goed doen die te volgen, of misschien is het een overlevering uit mijn kindschheid, die mij bijgebleven is: dat hetgeen wij het minst gaarne doen, juist het beste is."

„Al moge het u ook moeilijk vallen, ik ben zeker, dat u gelijk hebt; wat mijnheer Vereker er ook van zeggen moge." Selma kon niet over zich verkrijgen hem Paul te noemen, hij scheen haar veel minder na te staan dan Bob Jardine. „Maar om op Indië terug te komen. Kon u goed met de inlanders daar overweg? Dat moet, dunkt mij, een groote schaduwzijde van het verblijf daar zijn, zoo altijd zwarte gezichten om zich heen te zien. Ik zou het afschuwelijk vinden."

„O, ik kwam maar zoo min mogelijk met hen in aanraking. Het zijn akelige, leugenachtige, vuile schepsels; er is er geen één te vertrouwen."

„Dat heb ik meer hooren zeggen", viel de predikant in, „terwijl weer anderen beweren, dat die van het goede soort zeer betrouwbaar en aanhankelijk zijn, als men ze goed behandelt; gedurende de opstanden heeft menigeen zijn levensbehoud aan zijn bedienden te danken gehad."

„Dan kan ik niet zeggen, dat ik er veel van het goede soort aangetroffen heb, en misschien heb ik ze ook wel niet goed behandeld, trouwens heb ik er ook nog maar weinig ondervinding van. Hoe 't ook zij, ik houd niet van hen, en heb ook nooit hun vreemdsoortig taaltje kunnen leeren, hetgeen mij alleen speet, als ik het een of ander omtrent de jacht te vragen had."

„Als zij je dan niet verstonden, sloeg je er zeker maar

woordige bestuur (1), van zijn optreden af, diligent is geweest. Het stond echter voor een taak, waarvan gij U zoo geen idee zult kunnen maken. De contributies waren, — o.a. door onverwacht vertrek naar Indië van den toenmaligen penningmeester — in een paar jaren niet geïnd en de ledenlijst was niet bijgehouden. Ga nu uw gang maar! Deze arbeid is nu, dank zij den ijver der bestuursleden aan wie die taak werd opgedragen, zoo goed als afgeloopen. Op medewerking van *alle* leden viel hierbij niet te bogen. Ook andere teleurstellingen vallen bij dien arbeid te constateeren, waarvan ik U alleen noem, dat, zelfs met behulp van het Bevolkingsbureau, niet alle adressen te vinden waren. Andere decepties kunnen slechts in een vergadering der afd. besproken worden.

Verder kan ik U mededeelen, dat het Bestuur, behalve dat het tracht twee of drie goede sprekers voor dit seizoen te engageeren, zich steeds bezig houdt, — voor zooverre dit gevraagd wordt — met dat, wat ik zou willen noemen: den stillen arbeid der Vereeniging, n.l. het geven van raad aan naar Indië vertrekkenden of uit Indië terugkeerenden. Ook vindt men het Bestuur steeds bereid hulp te verleenen aan ouders, voor wier kinderen hier huisvesting en onderwijs verlangd wordt. Zij neemt zelfs kosteloos de geheele voogdij dier kinderen op zich. Een enkele is er, die hiervan reeds gebruik maakte. Maar — om nu alles aan de besturen der Afdeelingen over te laten, gaat toch niet aan. Elk lid der Afdeeling, individueel, moet naar zijn vermogen (geldelijk en geestelijk) de Vereeniging steunen. — Is het lid zijn — op zich zelf reeds een bewijs, dat men het met het streven der Vereeniging eens is, in vele gevallen is dit echter nog niet genoeg. De meeste leden kunnen zeer zeker meer praesteeren.

Voor het meerendeel der leden van „Oost en West", die een groot gedeelte van hun leven — meestal 't belangrijkste — in Indië doorbrachten, kan en mag de band met dat land en volk niet verbroken heeten bij den terugkeer in Nederland. Moreel hebben ze dan nog niet met Indië afgerekend, al zijn er helaas! onder hen, die getuigen blij te zijn uit dat akelige (zoo heet het nu) land teruggekeerd te zijn en die nu beweren voortaan met niemand anders te maken te hebben, dan met hun bankier of — den Rijksbetaalmeester in Nederland. Zoo iets heeft Indië toch werkelijk niet aan hen verdiend! En bovendien, hij, die medewerkt aan 't welzijn van *het Nederland ginds*, bevordert — en dit geldt ook hen, die Indië nooit gezien hebben — in hooge mate de belangen van het Nederland, dat hij thans bewoont.

Ik hoop, dat dit schrijven eenigermate de leden der Afd. A'dam bevredigen en geruststellen moge en hen aanspore ook door propaganda, de belangen der Afd. en daardoor die der Vereeniging krachtig te *blijven* steunen.

A'dam Nov. '04.

E. A. H. VAN DER HEIDE,
Onder-Voorz. der Afd. A'dam v.
O. en W.

(1) dat bestaat uit:
Mr. H. Smeenge, president; — E. A. H. van der Heide, vice-president; — P. L. van Genderen, 1e secretaris; — W. J. W. Sikman, 2e secretaris; — H. W. Praasterink, 1e penningmeester; — J. P. W. Witkamp, 2e penningmeester: — W. van Esseld, lid.

Week-Overzicht.

Een week vol emotie ligt achter ons, en toch levert ze voor dit overzicht slechts 'n schralen oogst, daar de parlementaire geschiedenis van den dag, uit redactionneel oogpunt beschouwd, op 'n andere plaats in dit blad 'n onderwerp van bespreking zal uitmaken.

Wat de lezingen en vergaderingen betreft, verwijzen wij naar de aankondiging eener voordracht van den heer K. H. H. van Bennekom, a.s. Vrijdag in een vergadering der Vereeniging „Moederland en Koloniën" te houden over het onderwerp: „Een Indische Kamer van Koophandel in Nederland," terwijl wij aan het verhandelde in de jongste vergadering der „Vereeniging tot beoefening van krijgswetenschappen" het volgende ontleenen:

Spreker was de gepensionneerde kapitein-ter-zee J. P. van Rossum, die een voordracht hield over „De zeemacht in Nederlandsch Indië, benevens een en ander omtrent haar samenwerking met de landmacht aldaar."

De heer v. R. verklaarde reeds dadelijk een beslist tegenstander te zijn eener koloniale marine, los van de nederlandsche. Nederland moet voor de marine zorgen en het commando in Indië worden gevoerd, onder het bestuur niet van den minister van koloniën, maar van zijn collega van marine.

De taak der zeemacht in Indië moet zijn de verdediging tegen 'n buitenlandschen vijand. Het leger *alleen* kan z. i. die verdediging niet op zich nemen, al waren de kosten geen bezwaar; het kan slechts de marine ondersteunen, wier beteekenis moet domineeren.

Spreker acht de aanwezigheid in Indië noodig van 8 pantserschepen, ten opzichte waarvan, betrekkelijk pantsering, vooral rekening te houden is met het gewicht in verband met de snelheid der bewegingen, en 24 torpedobooten met geen grooter waterverplaatsing dan 100 ton. Torpedobootjagers acht hij niet wenschelijk, met het oog op de teere constructie en groote kosten. Wachtschepen passen in dit stelsel niet.

Naast deze vecht-marine zouden 6 flottilje-vaartuigen voldoende zijn, tot bestrijding van zeeroof, terwijl aan de gouvernements-marine, naast de politie-diensten, worde opgedragen, de marine te steunen waar gezag en orde moeten worden gehandhaafd.

De commandant zou een vlag-officier moeten zijn, verblijf houdende op een der schepen en niet te Batavia.

Omtrent de samenwerking met de landmacht, merkte spreker op, dat de zeemacht moet optreden los van de plaatselijke verdediging; waar samenwerking kan plaats hebben moet deze mogelijk worden gemaakt door gelijkheid van bewapening en andere indirecte middelen.

Bij het debat werd door den kapitein-luitenant Cohen Stuart de wenschelijkheid van snelle kruisers in den archipel verdedigd. Torpedobooten van 100 ton kwamen dezen spreker, die ook geen bezwaar zag tegen het verblijf van den commandant der zeemacht te Batavia, te klein voor. Ook begreep de heer Cohen Stuart niet recht, hoe de marine in Indië onder het toezicht van den minister van marine zou moeten staan: de gouverneur-generaal moet het oppergezag houden.

Kapitein-luitenant Smit wierp nog het bezwaar op van de aanvulling van het personeel voor 'n vloot als door den inleider gewenscht, en wees op de belangrijke diensten, door de flottilje-vaartuigen bewezen bij rustverstoringen, waarom vermindering van het aantal dier vaartuigen niet wenschelijk geacht werd.

De gepensionneerde majoor G. Nypels merkte op, dat de taak van het leger bij de verdediging tegen een buitenlandschen vijand belangrijker zou zijn, dan inleider zich scheen voor te stellen.

Uit de Pers. Zeevisscherij op Java. *Nieuwe Rott. Cour.* van 22 Nov. ll. Een impasse *Nieuwe Cour.* van 22 Nov. ll. De voorstellen van Mr. Fock. *Nieuwe Cour.* van 23 Nov. ll. Het incident de Stuers in de pers.

De *Nieuwe Rott.* wijst er, naar aanleiding van hetgeen de heer G. N. Verloop over het, in hoofde dezes genoemde onderwerp schreef, op hoe weinig medewerking deze voor zijne plannen tot opbeuring van de zeevisscherij op Java van de indische regeering mocht ontvangen, en schrijft dan:

„Wij stellen ons in 't minst niet partij voor den heer Verloop en laten alle mogelijke ruimte voor redenen, die de indische regeering gehad kan hebben om op zijne aanzoeken niet in te gaan. Daar staat echter als onbetwistbare waarheid tegenover, dat de zeevisscherij een tot dusver door de indische bureaucratie over 't hoofd geziene en door bestuursmaatregelen in verval geraakte tak van volksbestaan is; terwijl er, om aan het particulier initiatief eenige aanmoediging te geven, in dit geval slechts een gering offer, of eene kleine tegemoetkoming noodig ware geweest. Ongerijmd, of de aandacht onwaardig, zijn de plannen van den heer Verloop blijkbaar niet gekeurd; maar het is bekend, dat een „particulier sadja" in Indië, al kent men hem eenig besef van openbare belangen toe, nog altijd niet voor „vol" aangezien wordt.

Hierop de aandacht te vestigen bij het naderen der beraadslaging over de indische begrooting, leek ons niet zonder nut. Onder de economische ontwikkelingsplannen van den minister wordt alleen nog genoemd, zonder nadere aanduiding: de „stichting eener zeevisscherijbank". Daarnaast zou plaats gevonden kunnen worden voor andere maatregelen en, vooral misschien, voor wat meer voortvarendheid en tegemoetkoming."

De *Nieuwe* meent, met betrekking tot het nieuwe pantserschip, dat de minister van marine niet afkeerig zou zijn een schip op stapel te zetten, als door hem het vorige jaar werd aangegeven, maar:

„Zulk een schip kan niet te Amsterdam worden gebouwd, altijd vanwege de sluis. Het werkvolk te Amsterdam dient aan den gang te worden gehouden, dus kan het schip niet op een particuliere werf worden gebouwd. Alzoo, dan maar een schip voor de binnenlandsche defensie! Ziedaar de *impasse*.

Wij vragen ons af, of daaraan dan niets te doen is, of het dan niet mogelijk is Amsterdam aan het werk te houden, door daar eenige torpedobooten te laten maken, die thans wel bij particulieren worden besteld. Op *De Schelde* of op Feijenoord zou dan het schip voor Indië op stapel kunnen worden gezet.

Want — wij willen het nogmaals herhalen — op onze koloniën moet bij den nieuwen aanbouw het oog in de eerste plaats gericht zijn. Dat lijdt geen uitstel. En wie zou willen wachten op de lessen van den Oost-Aziatischen oorlog, hij moet ook het schip voor de binnenlandsche defensie afstemmen; die lessen gelden toch ook voor de Europeesche wateren".

In een ingezonden schrijven aan het blad wordt door X de opmerking gemaakt, dat rekening moet worden gehouden met de quaestie der verbreeding van de Oosterdok-sluis, met het oog op eventueele herstellingen. De *Nieuwe* acht dit 'n verkeerde tactiek, en meent dat in de eerste plaats gelet moet worden op de, aan de vloot te stellen eischen, terwijl het andere daarnaar moet worden geregeld.

Na de uitvoerige bespreking van het rapport van Mr. C. Th. van Deventer betreffende den economischen toestand der bevolking van Java en Madoera, wijdt de *Nieuwe* ook 'n artikel aan de voorstellen van Mr. Fock.

Eerstgenoemd werk komt 't blad juist daarom van zoo groote beteekenis voor, wijl het — in het algemeen gesproken — zoo weinig een persoonlijk karakter draagt.

„Met het werk van den heer Fock echter, staat het anders. Men heeft hier enkel met een particuliere opinie te doen; van een talentvol, scherpzinnig en verdienstelijk man voorzeker, maar toch van iemand, die op het gebied van indische politiek nog te weinig heeft gedaan, dan dat men juist zijn advies boven dat van zooveel anderen, niet enkel zou zoeken — daar zou de minister volkomen toe gerechtigd zijn — maar het op de wijze, gelijk geschied is, zou publiceeren. Als tijdschriftartikel zouden de „Beschouwingen en Voorstellen" van den heer Fock als een verdienstelijke bijdrage kunnen worden begroet; als officieele publicatie zijn zij niet op hun plaats".

De *Nieuwe* licht dit oordeel nader toe, door er op te wijzen, dat de schrijver herhaaldelijk in bijzonderheden afdaalt, waarmee de wetgever zich niet kan en dan ook niet wil bemoeien, en die het best in Indië kunnen worden beoordeeld en geregeld.

Dat neemt niet weg, dat het blad de nauwkeurige lezing van dit boek aanbeveelt.

„Als werk op zich zelf heeft het ontegenzeggelijk waarde; het is de vrucht van de ernstige studie van een bekwaam man. Waartoe het echter dienen moest, er een officieel karakter aan te geven, kunnen wij niet begrijpen. Het krijgt daar iets aanmatigends door, zeer zeker niet overeenkomstig de bedoeling van den schrijver, en dit moet den goeden invloed, dien 't zou kunnen oefenen, schaden".

Het incident de Stuers heeft heel wat pennen in beweging gebracht, en niet in de laatste plaats natuurlijk die der Kamer-overzicht-schrijvers van de groote bladen.

Het sterkst sprak zich in dit opzicht al dadelijk het *Alg. Hbl.* uit, dat den spreker voorhield, zeer zeker voor zijn persoon aanspraak te kunnen maken op *le beau rôle*, maar hem het recht ontzegde, zoo te spreken als hij deed. Het oordeel van dit blad vinden wij geresumeerd terug in het overzicht der Vrijdagzitting.

„Wat den vorm van zijn eerste spreken belangt, bleef de afgevaardigde zijn woorden gestand doen. Er moet wel eens, zoo verdedigde hij zich, in schrille kleuren worden geschilderd om indruk te maken.

Zeer zeker. Wij zullen de laatsten zijn om een frisch, krachtig, scherp, hard, zelfs soms ruw woord af te keuren, als het noodig is. Maar onder tweeërlei beding. Ten eerste, dat geen hooge belangen door zoodanige taal worden geschaad of bedreigd ... en dat het buitenland misbruik van het gesprokene kan maken, heeft de heer De Stuers slechts met een grapje weerlegd. En ten tweede, dat men op volkomen vasten bodem sta, dat men geheel zeker zij van de dingen, die men in zoo krassen vorm uit.

Dat nu ook dit tweede beding niet door den afgevaardigde uit Weert was vervuld, heeft hij heden zelf doen blijken."

Men weet, dat de heer de Stuers in zijne Vrijdag-rede erkende, dat 't moeilijk was te strijden over de noodzakelijkheid al of niet van den tocht naar de Gajoe-landen, wijl daarbij te veel afhing van „persoonlijke appreciatie."

„Welnu," schreef ook de *Nieuwe Rott. Cour.*, die al dadelijk in den „ondoordachten uitval" van den afgevaardigde, evenmin als de *Nieuwe* een aanval op 't indisch leger, doch slechts eene critiek op de regeering meende te mogen zien, „had dan deze overtuiging alleen reeds den heer de Stuers, die zelf toegaf, dat ons leger, toen het er eenmaal voorstond, niet anders kòn dan zijn plicht vervullen, niet er toe moeten leiden, zich in zijne beschouwingen te matigen?"

Beide bladen voelen veel voor de algemeene richting van het pleidooi van den heer de Stuers tegen militaire expeditiën, maar hier laten we de *N. R. C.* aan 't woord:

„Nu willen wij geen oogenblik den vorm verdedigen, waarin de heer De Stuers gemeend heeft zijn aanval te moeten gieten. Men kan zonder overdrijving en zonder „dikke woorden" veel meer bereiken, als maar de redenen krachtig zijn. In zooverre heeft dus de heer De Stuers zijn zaak geen goed gedaan. Ook meenen wij, dat hij de gelegenheid om te zeggen, hetgeen hij te zeggen had, niet juist gekozen heeft. Zijn doel was, eens ernstig en met klem eene stem te doen hooren, van eene zijde, vanwaar die zelden wordt gehoord, om te waarschuwen tegen de vele expedities, die tegenwoordig in alle deelen van den Archipel in de lucht hangen. Helaas koos hij nu als voorbeeld uit eene expeditie, die onvermijdelijk was, en met tal van grondige redenen door de regeering afdoende is verdedigd."

En de *Nieuwe*, ook na 't woord van verweer van den heer d. S.:

„Van waarde blijft — al zien wij niet in, dat zij de expeditie Van Daalen treft — een ernstige waarschuwing om zich tienmaal te bedenken, alvorens men tot het uitzenden eener expeditie besluit. Had de Weertsche afgevaardigde zich in eersten termijn daartoe bepaald, hij hadde een even goed werk gedaan, als in de laatste dagen door eenige andere afgevaardigden verricht is. De poging om zijn buitengewone heftigheid te rechtvaardigen met de overweging, dat aldus de publieke opinie eens een schok krijgt, moet falen. Want aldus verwekt, doet een schok meer kwaad dan goed."

Van de vriendjes moet de heer d. S. het ook heelemaal niet hebben. Men weet, hoe de katholieke club hem bij monde van den heer Kolkman vormelijk desavouëerde door hare „Verklaring", die in de *Telegraaf* van de zijde van Mr. Levy protest uitlokte, als strijdig met het constitutioneel, onafhankelijk standpunt van den afgevaardigde.

Wat de Woensdag-rede van den heer d. S. aangaat, liet de *Standaard* zich ook vrij scherp uit.

Het blad stelt voorop, dat zijnerzijds volstrekt geen bezwaar bestaat tegen het deelnemen aan de koloniale debatten door leeken ..... „wanneer de leeken beantwoorden aan dezen eenvoudigen eisch, dat zij de zaak, waarover hunnerzijds gesproken wordt, behoorlijk hebben bestudeerd. De heer de Steurs is ook een leek in koloniale zaken, en het bleek uit zijn antwoord van gisteren (Vrijdag), dat hij Woensdag een rede hield, welke door ieder ander ontwikkeld mensch had uitgesproken kunnen worden, die slechts van de socialisten had vernomen, dat in de Gajoe- en Alaslanden 3000 mannen, vrouwen en kinderen waren „vermoord", zonder dat hij dus eenige studie van de stukken en van de aanleiding tot de expeditie had gemaakt!"

En de *Tijd* merkte in haar Kameroverzicht van Donderdag ll. het volgende op:

„Het bovenstaande geeft niet meer dan een zwakke weerklank van sprekers geweldige phillippica. Eene beoordeeling van het gesprokene ligt over 't algemeen genomen niet op den weg van het overzicht. Toch willen wij niet verhelen, dat, al moge ook eene waarschuwing tegen overdreven militarisme en imperialisme aan het adres der Indische Regeering niet overbodig schijnen, de heftige beschuldigingen, door den heer de Stuers geuit, ons allerminst gerechtvaardigd voorkomen. Ook gelooven wij, dat de vorm, welken hij voor zijn aanval op ons koloniaal bestuur heeft gekozen, allerminst navolgenswaard mag heeten. O. i. behoort in de Kamer het gebruik van groote en „dikke" woorden, gelijk er zóóveel voorkomen in de rede van den heer De Stuers, te worden overgelaten aan de socialisten. Men kan door dergelijke krachtsuitdrukkingen een en andermaal zonder veel moeite op een vergadering indruk maken. Op den duur doet men daardoor aan de zaak, welke men tracht voor te staan, geen goed."

De overzichtschrijver van de neutrale *Telegraaf* zag de gelegenheid schoon, om er 'n mopje van te maken. Ook 'n opvatting.

Toch geeft ook deze schrijver zoo tusschen de bedrijven door, eenige ernstige beschouwingen ten beste, zooals b. v.:

„Maar de tocht naar de Gajoe- en Alaslanden was nu eenmaal noodzakelijk. Daar waren brandpunten van verzet en wanneer die haarden van infectie niet radicaal werden vernietigd, zou het één lange lijdensgeschiedenis geworden zijn, zooals in Djambi en op Lombok.

Tegen dit alles is niets in te brengen, dan alleen dit, dat menschen met een teeder besnaard gemoed bloedvergieten toch altijd zullen blijven afkeuren, hoe verstandig van den anderen kant ook wordt geredeneerd. Dit is de eeuwige strijd tusschen gevoel en verstand, die ten slotte steeds weer eindigt in een overwinning van het gevoel. En dat is maar goed ook, want bleven de verstandige menschen oppermachtig, het ware met de menschheid gedaan."

De *Nieuwe* meent dat 't 'n zucht tot schoolmeesteren was, toen wij er op wezen dat Boni niet in den Zuidwesthoek van Celebes is gelegen, en vroegen of 't daarheen was verdwaald. 't Blad merkte dienaangaande op:

„Heusch niet daarheen verdwaald, het rijk heeft voor ons altijd op dien Zuidwesthoek van Celebes gelegen. Hadden wij gezegd, dat het lag aan de Zuidwestkust of aan de Zuidwestpunt, de vraag van het orgaan van *Oost en West* ware op haar plaats geweest, maar nu? Hadden wij dan moeten zeggen: op de Oostkust van den Zuidwesthoek? Of moeten wij schrijven: op het zuidwestelijk schiereiland van Celebes? Met zuidwesthoek bedoelen wij natuurlijk niet alleen het uiterste zuidwestelijke puntje, zoomin als b.v. met den Oosthoek van Java bedoeld is geworden, b.v. alleen het Banjoewangische of het Blambangansche."

Wij hebben aan de mogelijkheid van den gedachtengang van het blad gedacht, maar gewoon aan zuivere stelling in de *Nieuwe*, zouden wij dan verwacht hebben daar *zuidhoek* te lezen. Van 'n zuidwestelijk schiereiland, waarop dan Makassar zou zijn gelegen, kan toch o. i. geen sprake wezen, waar dit schiereiland zich ter weerszijden van den 120en Lengte-graad in recht-zuidelijke richting uitstrekt, door dien lengte-graad in twee nagenoeg gelijke deelen verdeeld, en het meest westelijke deel nog 'n eind oostelijk teruggeweken bij Kaap Mandar. De zaak komt dus o. i. op 'n verkeerde appreciatie neer.

Maar 't blad vergist zich heusch, wanneer het ons van schoolmeesteren verdenkt. In den tegenwoordigen tijd, nu alle zeilen moeten worden bijgezet, is o. i. kennis van onze koloniën een eerste vereischte om belangstelling te wekken. En waar zullen we die kennis eerder moeten zoeken dan bij hen, die het nederlandsch publiek moeten voorlichten, om het met kennis van zaken tot krachtig handelen te kunnen aansporen? Wanneer we nu b.v. melding maken van het feit, dat don Lorenzo van Larantoeka door den kamer-overzicht-schrijver van de *Telegraaf* tot de Dajakkers wordt gerekend, dan is dit niet, omdat we ons gedwongen voelen, te laten zien dat wij weten, dat er geene Dajakkers op Flores worden gevonden, maar omdat het ons leed doet, dat iemand, die zoo dikwerf indische onderwerpen te behandelen krijgt, zich niet de moeite getroost, om zich van de meest gewone op Indië betrekking hebbende zaken op de hoogte te stellen.

op los?" vroeg Paul glimlachend.

Bob kreeg een kleur. „Ja, ik vrees, dat ik dat wel eens gedaan heb," bekende hij met schaamte. „Maar ik bleef toch altijd mijzelf meester en heb die zwartjes nooit al te hard afgeranseld, terwijl ik later ook altijd een pleister op de wond legde. Geld maakt bij die menschen alles goed!"

„Ik meen, dat u mijn oom en tante — Kolonel en mevrouw Everard — daar wel eens ontmoet hebt," zeide Selma. „Hij heeft daar een soort van burgerlijke betrekking, niettegenstaande hij soldaat is. Toen zij verleden zomer met verlof waren, heb ik hen veel in Londen ontmoet, en toen spraken zij ook over u."

„O ja, ik ken hen heel goed," antwoordde Bob levendig, „allerliefste menschen, zij waren bizonder vriendelijk voor mij toen ik pas aankwam en niet goed wennen kon. Dat ik uw vader en u kende, was dadelijk een band tusschen ons. Wij hebben samen een groote jachtpartij meegemaakt en mevrouw heeft mij nog heel veel groeten aan u opgedragen."

„Zij zeide altijd, dat de inlandsche bedienden onbetaalbaar waren, en was vol lof over haar kokkin en haar huisknecht, ook over haar naaister en vooral over haar waschbaas. Zij miste hen erg en was blij toen de tijd naderde, dat zij weer terug konden gaan. Zij vroegen, of ik niet eens een winter met hen mee zou willen gaan, doch ik had er niet veel lust in."

„Neen," verzekerde Bob, „het leven zou er u stellig niet bevallen zijn. De jacht en het regiment zijn er voor mij de grootste aantrekkingskrachten."

„Herinnert u zich nog veel van Indië?" vroeg Selma, zich tot Paul wendend. Zijn slanke vingers speelden met de broodkruimels naast zijn bord. „Ik heb geen duidelijke herinneringen er meer van", antwoordde hij, zijn wenkbrauwen saamgeknepen, als over iets peinzend. „Ik moet al een heel achterlijk kind geweest zijn voor mijn leeftijd, toen ik hier kwam, of anders moet de plotselinge overgang van omgeving het meerendeel uit mijn geest weggevaagd hebben, want ik heb slechts zeer flauwe herinneringen omtrent mijn leven daar en dit hindert mij soms erg. 't Is zoo vreemd, dat ik dikwijls heel levendig over Indië droom, en dan altijd in het hindostantsch, maar vijf minuten, nadat ik ontwaakt ben, kan ik er mij niets duidelijks meer van herinneren, zelfs geen enkel ander woord dier taal, dan hetgeen ik te Oxford geleerd heb. Ik verlang er nog altijd even sterk naar terug, al is alles in vage nevels voor mij gehuld, en ik lees zooveel over Indië, als ik maar kan."

„U gaat er spoedig weer heen, niet waar?" vroeg zij deelnemend.

„Ja," zeide hij rustig, „maar" — hij weifelde een oogenblik en keek daarbij Selma diep in de oogen.

Zij ondervond een oogenblikkelijke aandoening, die haar schrik aanjoeg. Haastig keerde zij zich tot Bob, als een tegenwicht, en begon een levendig gesprek met hem over paarden en honden. Intusschen voelde zij, dat de ander zijn blik op haar gevestigd hield en was het een verlichting voor haar toen de maaltijd ten einde was en zij zich met Lady Jardine naar een ander vertrek kon begeven.

„Maak de piano open, Selma, en steek de kaarsen aan; Paul moet straks wat voor ons zingen, hij heeft een prachtige stem"!

Lady Jardine zette zich bij den haard en nam een streng wol ter hand.

„Werkelijk, Lady Jardine, Paul is zóó veranderd, dat ik een gevoel heb, alsof ik mij niets meer van hem herinner en hem van avond voor den eersten keer ontmoette. Het is vreemd, dat, ofschoon hij zooveel jonger is dan Bob, men toch den indruk krijgt, dat hij veel ouder is."

„Hij is heelemaal een rare snaak. Ik denk dikwijls, of hij wel recht snik zou zijn. Hij heeft zulke vreemde denkbeelden."

„Hij ziet er uit, of hij erg koppig is, „beslist" zal hij het misschien zelf noemen."

„Zijn vader was ook zoo stijfhoofdig", zeide Ladiy Jardine met een zucht, „Paul heeft dat van hem geërfd, denk ik;

zijn liefde voor kunst en vooral voor muziek, en zijn droomige, poetische natuur moet hij van zijn moeders kant hebben, mijn broer deed daar niet aan."

Selma begon de muziek eens in te kijken, die in het rekje lag, blijkbaar Paul's eigendom, toen zich stappen in den gang deden hooren. De predikant kwam het eerst binnen, hij zette zich bij de gastvrouw neder en bracht de streng wol, die over een stoel gespannen was, op zijn handen over. Bob liep dadelijk naar het vuur toe en Paul Vereker naar de piano.

„Zing eens iets", vroeg hij met aandrang.

Selma schudde het hoofd. „Ik heb ongelukkig geen stem, ik kan alleen spelen" — hare vingers gleden over de toetsen en als vanzelf begon zij de „Mondschein-Sonate". Paul luisterde zóó aandachtig, dat 't leek alsof hij in slaap was gevallen. Bob praatte met den predikant en Lady Jardine, zonder eenigen aandacht te schenken aan de muziek. Toen Selma ophield met spelen, vroeg hij haar: „Speel de Mondschein-Sonate eens, die was je juist bezig te leeren, toen ik je den laatsten keer, zag".

„Maar die heb ik pas gespeeld", lachte zij. „Wat heb je goed geluisterd!"

„Nu, speel die dan nog eens," zeide hij, niet in 't minst uit het veld geslagen.

„Ik denk er niet over. — Mijnheer Vereker, nu is 't Uw beurt om te zingen. Men hoort tegenwoordig zoo zelden een mooie mannenstem, zelfs niet op concerten. Zal ik U acompagneeren?"

„Gaarne". Hij plaatste een lied voor haar, en zij hief haar hand op en riep: stil!", om Bob's gebabbel op te doen houden. Zij was er zeker van, dat hun een bizonder genot wachtte.

Paul zong met een volle, warme bariton-stem, waarin een eigenaardig droefgeestigen klank lag, Har Dyal's Minnelied; de hartstochtelijke wanhoop, in woorden en muziek uitgedrukt, brachten tranen in Selma's oogen, en wekte dezelfde soort aandoening op, die zij wel eens had ondervonden bij den geur van kamperfoelie of jasmijn; er werd een begeerte naar iets onbereikbaars bij haar opgewekt en allerlei droeve herinneringen kwamen haar voor den geest.

Gedurende de stilte, die op het gezang volgde, slaagde zij er in, zichzelve weer meester te worden en Paul behoorlijk dank te zeggen voor zijn lied, terwijl Bob op luiden toon aanmerking maakte op den overdreven droefgeestigen zin der woorden en uit eigen beweging, heel jolig „John Peel" en „We 'll all go a hunting today" begon te neuriën. Daarna brak het gezelschap onder lach en kout op; de beide jongelui beloofden den volgenden middag naar de pastorie te komen wandelen en er een kopje thee te blijven drinken. „Misschien kom ik ook wel", zeide Lady Jardine, „maar dan in het pony-wagentje — ik houd niet van wandelen."

(Wordt vervolgd).

Tentoonstelling te Luik in 1905.

Er heeft zich een voorloopige commissie gevormd, als zoodanig door het Belgische comité erkend, die het aan de Nederlandsche industrieelen en andere belanghebbenden mogelijk zal maken om, in eene te vormen Nederlandsche Afdeeling, deel te nemen aan de Internationale Tentoonstelling, die in 1905 te Luik zal worden gehouden.

Zooals aan de meeste onzer lezers bekend zal zijn, heeft de Nederlandsche Regeering hare medewerking aan de Luiksche Tentoonstelling onthouden, omdat men daaraan de herinnering had verbonden van het vijf-en-zeventig-jarig bestaan van België als onafhankelijken staat.

Nu het echter zoo goed als vaststaat, dat de Nederlandsche Industrie, ook zonder directe medewerking der Regeering, te Luik zal vertegenwoordigd zijn, komt bij ons als van zelf de vraag op, of dan die deelneming zich ook niet tot de koloniën zal moeten uitstrekken, want er is eene koloniale afdeeling en een afzonderlijk Palais Colonial.

Nu is het zeker al vrij laat om te zorgen, dat vóór 15 April eene behoorlijke uitstalling plaats hebbe van hetgeen de belangen van Oost- en West-Indie raakt, doch in 1889 hebben wij te Parijs ondervonden, dat met ernstigen, goeden wil ook in Nederland zelf, veel dadelijk in voorraad is, wat voor zulk eene tentoonstelling kan dienen en bovendien, bij zoo spoedig mogelijke bestelling, kan ook nu nog uit Oost- en West-Indië wel het een en ander worden ontboden.

Bij de voorloopige commissie heeft zich ook de Voorzitter van den Raad van Beheer van Boeatan aangesloten, nadat hij trouwens reeds, met het Belgische commissariaat, het deelnemen der vennootschap aan de tentoonstelling had besproken. Er kan zeker geen betere gelegenheid gedacht worden om de aandacht der gansche wereld op de producten van inlandsche kunstnijverheid en huisvlijt te vestigen, dan de het volgende jaar te Luik te houden wereldtentoonstelling, „worldsfair", zooals de Noord-Amerikanen deze nieuwerwetsche jaarmarkten hebben gedoopt.

Niet alleen koopmans-goederen en producten worden te Luik voor de koloniale afdeeling gevraagd, ook schriftelijke gegevens van land- en volkenkundigen, van economischen en politieken aard; in verband met het, tijdens de tentoonstelling te houden Congres van Koloniale Sociologie, is het zaak, dat Nederland, ook in dit opzicht niet achterblijve.

Met het oog op een en ander laten wij hieronder volgen een uittreksel van het Algemeen Program der Tentoonstellingscommissie:

KLASSE 117.

Wijzen van kolonisatie.

I. — Verhandelingen over afzonderlijke onderwerpen en statistieken omtrent de staatkunde, het bestuur, de nijverheid, den landbouw en den koophandel.

Voortbrengsels van den grond, voortbrengsels van den ondergrond, voortbrengsels van het dierenrijk.

Bescheiden betreffende de voortbrengst, den invoer, den uitvoer, invoerhandel, ruilhandel, handelsvennootschappen.

Gebruik, voor de kolonisatie, van den arbeid van inboorlingen, van landverhuizers, van bannelingen.

Bestaande takken van nijverheid, vervoernijverheid.

Genootschappen tot verspreiding en aanmoediging van de kolonisatie.

II. — Het land (aardrijkskunde, klimaatkunde, weerkunde, aardkunde, delfstofkunde; beschrijving van dieren en planten).

De bewoners (natuurleer van den mensch, volkenkunde, taalkunde).

Staatkundige en zedelijke ontwikkeling. — Geschiedenis, inrichting en bestuur.

Inrichting van den eigendom. — Middelen van overgang.

Onderwijs aan inboorlingen. Onderwijs aan inboorlingen gegeven tot verspreiding onder hen van de kennis der beschaafde volkeren en tot bevordering van de handelsbetrekkingen.

Onderwijs in koloniseerende landen gegeven tot ontwikkeling van de koloniale zaken en tot voorziening in de verschillende diensten.

Zendingen. Ontdekkingsreizen. Door reizigers meegebrachte verzamelingen voor den handel en voor de wetenschappen.

KLASSE 118.

Koloniaal materieel.

Bijzondere bouwstoffen en bouwwijzen voor de koloniën.

Woningen der inboorlingen; paleizen; openbare en godsdienstige gebouwen; bazars; hutten; strochutten.

Handelsgebouwen; kantoren.

Woningen der kolonisten: Paviljoens; huizen; hotels; sanatoria.

Bouwwerken tot verdediging.

Allerlei bijzonder gereedschap en bijzondere middelen van vervoer te land en te water voor landen, die voor kolonisatie openstaan.

KLASSE 119.

Bijzondere voortbrengselen, bestemd tot uitvoer naar de koloniën.

Typen van bijzondere waren voor het verbruik in de te koloniseeren landen. Uitvoerwaren, ruilwaren.

Verpakking en behandeling van die waren. Wijzen van verzending.

Gewichten, maten, munten in gebruik in de koloniën.

Bescheiden omtrent de wisselwaarden.

Oost-Indische berichten.

Naar aanleiding van de plannen, die er schijnen te bestaan, tot invoering van **belastingen ter Sumatra's Westkust**, behandelt Ophir in het *Soer. H.bl.* het belastingvraagstuk en kan hij niet gelooven, dat de zoo gegoede maleische bevolking een lastpost is voor het Gouvernement, terwijl de arme, reeds zoo zwaar belaste Javaan moet bijdragen in de kosten van het bestuur, en toch is het een feit, dat de maleier op Sumatra geen enkele directe belasting betaalt. De Javaan brengt die op in den vorm van landrente, belasting op het bedrijf, op inlandsch gedistilleerd, op rijtuigen en op het slachten van vee, de maleier is van dit alles vrijgesteld, terwijl hij indirect alleen getroffen wordt door de op de kustplaatsen geheven invoerrechten en het gouvernements-zoutmonopolie. Ook wat de heerendiensten betreft, die beide presteeren, heeft de maleier het veel gemakkelijker; hij weet er altijd een akal op te vinden om tegelijk te verhuizen, als hij heerendienst moet verrichten. Toen in vroeger jaren de gouvernements-koffiecultuur op Sumatra's Westkust nog voldoende baten gaf, was er geen reden om een directe belasting van de maleische bevolking te heffen, thans zijn die baten zoo onbeduidend, dat men de koffiecultuur gerust kan intrekken. Als het getij verloopt, moet men de bakens verzetten, en daarom acht Ophir het niet meer dan billijk, dat thans een directe belasting in dit gewest wordt ingevoerd.

Wel zal dit hier en daar op verzet stuiten, maar daarom heeft hij in overweging, zoo min mogelijk met de hoofden te parlementeeren en hen, zonder langwijlig gepraat, te plaatsen voor een fait accompli, dat de belasting bij gouvernements-besluit **is ingevoerd**.

Nu de **suikerprijzen** zoo naar de hoogte gaan en allen, in de eerste plaats de administrateur, zulke prachtige tantièmes krijgen, schrijft een geëmployeerde op een suikerfabriek aan zijn ouders, zou het toch billijk zijn, wanneer de aandeelhouders van die schitterend hooge winstcijfers eenig geld beschikbaar zouden kunnen stellen om het leven der ge-employeerden wat te veraangenamen. Men zou meer aanraking met elkaar hebben en elkaar meer leeren waardeeren, die paar duizend gulden zouden zeer zeker hun rente wel opbrengen.

Het *Bat. Nbl.* vestigt de aandacht van de geldschieters van landelijke ondernemingen op het bovenstaande en zegt, dat er fabrieken zijn, waar veel te weinig wordt gedaan in het belang der europeesche ge-employeerden. Dit is een groote fout, die zich steeds wreekt.

Van onzen kant zouden wij er willen bijvoegen: of ook de inlandsche ge-employeerden en het werkvolk niet voor een toeslag zouden in aanmerking komen. Wij denken daarbij aan hetgeen de heer Van Vloten vroeger in het Indisch Genootschap heeft bepleit.

Hetzelfde blad bericht, dat er belangrijke veranderingen bij de **opiumregie** op til zijn, in het bijzonder wat de algemeene leiding en het beheer der fabriek betreft. Aan het hoofd der fabriek zal een technicus komen, wiens taak zal zijn, zoo economisch mogelijk werkende, het product zoo goed mogelijk af te leveren. En waar de verkoop in 't geheel geen handelskennis vereischt, zal hem tevens de opperleiding der regie worden toevertrouwd, terwijl voor het onderzoek van het opium een scheikundige wordt aangesteld. De ondervinding toch heeft geleerd, dat men vroeger een fout heeft begaan, door een militair apotheker als directeur aan het hoofd der fabriek te plaatsen en daarom was het goed gezien met dezen toestand te breken, ten einde meer bevredigende resultaten te verkrijgen.

Japara heeft eindelijk een stoomvaartverbinding met Semarang gekregen. Heel Japara juicht en geen wonder, een ieder, die weet hoe eentonig het daar is, zal dit met ons eens zijn. De »Charlotte« is in de vaart gebracht door den heer Berendsen van Djoana; met het drijven der onderneming heeft de heer Grooss van Koedoes zich belast. Wij wenschen deze onderneming van harte succes toe.

Onder den titel: **72 pikols padie per bouw. f162 netto winst** vestigt de *Javabode* de aandacht op zekeren Europeaan, **Sjoerd Klerksma** geheeten, die het ongeëvenaarde resultaat van 72 pikols per bouw met *f* 162 netto-winst bereikte. Eenvoudig als hij is, beweert **Sjoerd** dat hij dit minder bereikte door wijsheid dan door geluk en dat het zijn eigen verwachtingen overtrof. Zijn streven was aanvankelijk alleen gericht op besparing van arbeid door het gebruik van europeesche werktuigen, ten einde tegen den inlander te kunnen concurreeren, omdat hij had ondervonden er anders niet te zullen komen. De inlander verdient met zijn sawah-arbeid hoogstens 20 à 25 ct daags; een dagloon voor een arbeider bedraagt 40 cent, wilde hij nu als landbouwer baten kloppen uit betaalden arbeid, dan moest hij dien productiever maken, dan de inlander vermag te maken met *zijn* hulpmiddelen. Het middel zou de *ploeg* zijn. En zoo volgde het een uit het ander, op den ploeg de kluitenbreker; op den kluitenbreker de buffelhark; op de werktuigen voor grondbewerking die voor oogstverwerking, de dorschmachine, de wanmolen, de zeef enz. en de goede oogsten volgden, nadat hij zijn sawah's aanvankelijk totaal bedorven had, door het bovenwerken van den onvruchtbaren ondergrond. En zoo heeft hij ten slotte *f* 162 op één bouw rijst verdiend, zuivere winst, na aftrek van alle uitgaven. En **door arbeidsbesparing** neemt hij aan het in die richting nog verder te brengen.

Over drie jaar, en mogelijk nog eerder, hoopt hij weer in de omgeving van Padang te beginnen.

Voor het landbouw-departement deugt zijne methode niet, wanneer men ze zóó maar dadelijk op de gansche rijstcultuur wilde toepassen, want volgens deze methode moeten de sawah's aanvankelijk finaal bedorven worden en er zou dus eerst minder rijstproductie, misschien wel hongersnood ontstaan. Overigens is die methode goed zegt Sjoerd, want voor gelijke uitgestrekheden gronds had hij 8 malen minder arbeid te besteden dan zijn buurman en maakte hij 4 malen grooter oogst, zoodat hij $8 \times 4 = 32$ pikols rijst produceerde, tegen zijn buurman één. Verdiende hij dus per dagdienst 20 cent, dan maakte hij er 32×20 cent = f 6,40 uit. En nam hij nu voor zoo'n dag dienst een koelie van f 0,40, dan had hij nog f 6 winst. Maar om 40 cent uittegeven en er 20 cent voor terug te ontvangen, dat ging niet en daarom heeft hij er in den beginne geld bijgelegd, tot hij aan het uitvinden ging.

Als er een honderdtal van zulke menschen op Sumatra te krijgen waren, zou het blad in overweging geven nog eens een vestiging van hollandsche boeren te beproeven op de Oro-oro-vlakle en eventueel op het Diëng-plateau.

Wij vertrouwen echter dat het werk van Sjoerd, ook de aandacht van de Indische Regeering niet zal ontgaan en dat zij zal overwegen, of ook zonder immigratie van europeesche boeren, voor de inlandsche bevolking door geleidelijke invoering, geen partij zal kunnen worden getrokken. Juist thans nu een ieder zich het hoofd breekt, hoe de economische toestand van Java moet verbeterd worden is deze quaestie van het hoogste gewicht.

Goed voorbeeld doet goed volgen. Na de welgeslaagde **tentoonstelling** te Blitar, worden, naar het *Soer. Hbl.* verneemt, plannen gemaakt om het volgende jaar ook te Soerabaja een groote tentoonstelling te houden. De plannen zijn nog van voorloopigen aard, maar er wordt reeds op veler offervaardigheid gerekend, vooral op die van de handelshuizen en de bankinstellingen, ten einde de expositie op grootsche schaal te kunnen organiseeren.

Eenige **Lombokkers**, zes in getal, hebben onder geleide van den controleur van Oost-Lombok, den heer van Affelen van Saemsfoort, een bezoek gebracht aan de steen- en pottenbakkerij te Kepoetran.

De Lombokkers, waaronder een Sasaksche Raden, de eerste die tijdens de expeditie van 1894 onze troepen zijn hulp aanbood, zijn overgekomen met het doel een kijkje te nemen bij de javaansche klein-industrie.

De controleur voor de politie Jasper gaf het gezelschap een assistent-wedono tot geleider mede. Na de steenbakkerij werden verschillende zeepziederijen met en zonder stoomvermogen en kopergieterijen bezocht. De vreemdelingen bleken zeer veel belang te stellen in hetgeen hun vertoond werd.

Daarna zijn zij via Madioen naar Batavia vertrokken, waar zij eveneens hun oogen den kost zullen geven. De heer van Affelen van Saemsfoort zal door den gouverneur-generaal in audiëntie worden ontvangen, om het een en ander in zake de bevordering van de nijverheid op het eiland Lombok te bespreken.

De gouverneur-generaal heeft, zooals bekend, zijn adhaesie geschonken aan een voorstel tot **afschaffing van de pajongs** der europeesche bestuursambtenaren. Er wordt nu verwacht, dat wij in de afschaffing dezer oostersche teekenen van waardigheid de manisfestatatie zullen zien van een geest, die uiterlijke praal verwerpt. Niet door gouden pet of pajong, maar door zedelijk overwicht zal de bestuursambtenaar zijne omgeving hebben te overheerschen. De afschaffing kan alleen van invloed zijn op de verhouding van de inlandsche hoofden, de inlandsche ambtenaren en de inlandsche bevolking tot het europeesch bestuur, schrijft de *Locomotief*. Om den pajong optebergen, moet men niet alleen kunnen aannemen, dat de europeesche ambtenaar dit attribuut kan missen voor zooveel zijn bekwaamheid en karakter betreft, maar tevens dat ook de inlander gevoeliger is voor het zedelijk overwicht dan voor den luister van den pajong. Zijn gehechtheid aan eeuwenoude traditie, zijn ontzag voor pronkerij rechtvaardigt de opvatting, dat tegenover hem met de afschaffing van den pajong niets gewonnen kan worden, vooral nu de *inlandsche* ambtenaren hun zonnescherm behouden.

Niets verloren ook, zouden wij er bijvoegen, wanneer zooals te vertrouwen is, de nieuwe koers de daden der Europeesche ambtenaren duidelijk kenmerkt.

Naar het sneeuwgebergte. Uit Merauké wordt aan de *Locomotief* bericht, dat de Nieuw-Guinea-expeditie te Merauké tot de ervaring is gekomen, dat er nog geen vorderingen waren gemaakt met de exploiratie der kust. Een nadere poging om een goeden weg naar het binnenland te zoeken mislukte. De leider der expeditie besloot daarom tot een nadere voorbereiding van den tocht en zond in verband hiermede een deel van de voorraden en van het personeel terug, om ze later e. q. weer tot zich te trekken. Nader wordt uit Batavia aan het *Hbl.* geseind, dat de expeditie is opgeheven en het plan thans bestaat het Charles Louis-gebergte oostelijk van het Sneeuwgebergte, te bezoeken, doch is gebleken, dat de afzender van dit bericht niet goed ingelicht is geweest, daar de expeditie *niet* is opgeheven en het Sneeuwgebergte het doel is en blijft. Allleen zal, omdat de *oostelijke* weg te veel moeielijkheden oplevert, thans de *westelijke* weg gevolgd worden. Abusievelijk heeft de berichtgever het Charles Louis-gebergte oostelijk van het Sneeuwgebergte aangeduid, terwijl het »westelijk« ligt.

Men verwacht dat de **nieuwe politie-reorganisatie** op 1 Januari 1906 te Soerabaja, Batavia en Semarang ten uitvoer zal kunnen worden gelegd. De assistent-resident L. R. Priester, belast met het ontwerp, is met zijn plan voor Semarang gereed gekomen, welk plan ook als basis zal moeten dienen voor de reorganisatie in de andere steden van Java en Sumatra. Indien de reorganisatie haar beslag krijgt zullen er, blijkens *de Locomotief*, evenals nu drie groepen van politie zijn: *de gouvernements-politie, de stadspolitie* en *de kampongpolitie.*

I. De *Gouvernements-politie* zal door uitbreiding van het reeds actieve korps op een sterkte van 100 man worden gebracht. Er zullen dan hoofdagenten en agenten zijn; als hoofdagent zullen naast inlanders ook europeanen en in Indië geboren afrikanen worden aangesteld. De europeesche hoofdagenten zullen vermoedelijk den titel van »rechercheur" krijgen; de titels „oppasser, opziener en schout" verdwijnen. De geheele stad wordt in 4 politie-sectiën verdeeld en in elk dezer sectiën zal als politie-chef optreden een „commissaris" of „ondercommissaris". Bij gebleken ijver en geschiktheid zullen graden worden toegekend als: korporaal, sergeant en sergeant-majoor. Twintig man zullen van de 100 van een fiets worden voorzien. Deze 20 fietsers vormen in tijden van onrust of gevaar een keurbende ter bescherming van de dragers van het openbaar gezag.

II. De *stadspolitie* zal ongeveer 60 man sterk zijn en zal des nachts de handelshuizen en de haven bewaken en wordt voor het grootste deel bekostigd uit een afzonderlijke kas, te vormen uit de bijdragen van de belanghebbende europeesche ingezetenen, chineezen en vreemde oosterlingen.

De europeanen zullen dan 24 agenten moeten bekostigen, de chineezen 20 en de vreemde oosterlingen 4. Deze agenten zullen f 15 's maands ontvangen.

III. De *kampongpolitie* bewaakt de kampongs. Een *wachtpostenkorps*, bezoldigd, bezet de gardoe's langs den weg, die voortaan *wachtposten* zullen heeten. Langs de wegen zullen 48 van die posten komen, en elke post, dag en nacht door 3 à 5 mannen worden bezet. De kampong-politie zal voorloopig, als voorheen, in desa-dienst worden verricht, maar men zal trachten, geleidelijk, door een stelsel van afkoop, te geraken tot een *bezoldigde* kampongpolitie.

Bij wijze van proef zullen reeds dadelijk in de kampongs met *gemengde* bevolking de bewakers door den kampong zelven worden bezoldigd. Tegenover de inkrimping van het aantal schouten en opzieners, zullen twee nieuwe inlandsche politiebeambten worden aangesteld, een wedono-politie en een mantri-politie. Deze zullen de daders opsporen van gepleegde misdrijven. Waar voortaan de gardoe- en kampongbewaking gecontroleerd zal worden door de gouv-politie, komen alle prijaji's-ronden te vervallen, waardoor tal van mantri's, schrijvers, teekenaars enz worden ontheven van de verplichte nachtronden.

Een commissaris 1e kl. zal maandelijks krijgen

	van	*f* 250—*f* 350
Een idem 2e kl.	„	„ 175—„ 225
„ ondercommissaris	„	„ 125—„ 145
„ eur. rechercheur	„	„ 60—„ 80
„ inl. hoofdagent	„	„ 25—„ 35
„ agent	„	„ 15—„ 25

Men zal voorstellen 3 commissarissen en ondercommissarissen op te nemen, in het korps gouv-ambtenaren. De diensttijd voor de eur. politiebeambten zal loopen van het 35e tot het 55e levensjaar, zoodat ook oud-militairen kunnen worden aangenomen. De eur. sollicitanten zullen zich moeten onderwerpen aan een examen, overeenkomende met het klein-ambtenaars-examen. Zij worden, als zij slagen, als volontair geplaatst en na 3 maanden wordt over hun aanneming beslist.

Op het residentiekantoor zullen dagelijks theoretische lessen worden gegeven met het oog op een vakexamen.

Het nieuwe politiecorps zal bewapend worden met stok en klewang, het kader buitendien met een revolver en de fietsrijders zullen geoefend worden op de karabijn.

De regeling zal een uitgaaf vorderen van *f* 80,000 's jaars. De Semarangsche politie kost nu per jaar *f* 56.000. Er wordt gerekend voor de reorganisatie op *f* 720 bijdragen 's maands van belanghebben, zoodat de *f* 56.000 mogen vermeerderd worden met *f* 8600; men kan alzoo rekenen op *f* 64.600, zoodat het gouvernement *f* 20 mille per jaar zal moeten bijpassen.

De *Locomotief*, deze reorganisatie besprekende, vindt 't niet duidelijk, waarom de heer Priester, die het nederlandsche stelsel heeft gevolgd, voor de twee groote steden twee atzonderlijke groepen, gouv.- en stadspolitie, wil creëeren, wijl hier toch beide groepen organen van een en hetzelfde gezag, het binnenlandsch bestuur, zullen zijn. In Nederland streeft men juist naar eenheid, daar is het verschijnsel waar te nemen, dat in de groote steden met een uitgebreide gemeentepolitie de rijkspolitie op den achtergrond raakt. Dan, zegt dat blad, wordt de kampongpolitie *niet hervormd of verbeterd*, alleen zal gepoogd worden te geraken tot bezoldiging der wakers in enkele kampongs. De eisch: reorganisatie van de politie, is echter juist het gevolg van de slechte *kampong- en desapolitie*, die alweer oorzaak is dat de inlander van de hand in den tand leeft, niet spaart, niet hecht aan bezit en dus niet tot welvaart komt. Om deze redenen is *de Locomotief* dan ook van oordeel, dat de samensteller van het ontwerp te veel heeft gelet op de europeesche belangen en te weinig op die van de inlandsche bevolking.

Het *Bat. Nbl.* weet te vertellen, dat de overste van Daalen er niet aan denkt met buitenlandsch verlof te gaan, alvorens de bandjermasinsche zaken te hebben beredderd en geheel aan de hem gegeven opdracht te hebben voldaan.

Uit Batavia werd aan het *Hbl.* geseind, dat een patrouille onder den 1en luitenant E. G. Gaarlandt, sterk 100 man, boven Tadde, in een hinderlaag is gevallen. Twee minderen en twee dwangarbeiders sneuvelden, acht minderen en twee dwangarbeiders werden gewond. De vijand verloor 26 man aan dooden.

West-Indische Berichten.

Suriname. Den 31en October l.l. hield de »Vereeniging voor den grooten landbouw« eene algemeene vergadering te Paramaribo. De bijeenkomst, waarop 32 ondernemingen vertegenwoordigd waren, schreef *Onze West* (aan wier verslag wij het een en ander betreffende die vergadering ontleenen), werd ook bijgewoond door een aantal belangstellenden.

In deze vergadering kwam het artikel in genoemd blad ter sprake, waarin het plan geopperd werd, een petitie te richten tot het koloniaal bestuur, onderteekend door allen, die direct of indirect lijden tengevolge van de cacao-crisis, en het dringend verzoek behelzend om gedurende eenige jaren financiëelen steun te verleenen voor de invoering van nieuwe cultures. Het bleek, bij monde van den Voorzitter, den heer F. C. Curiel, dat bedoeld artikel was geplaatst met medeweten van het bestuur der Vereeniging. Na lang debat werd door de vergadering bij acclamatie de wenschelijkheid uitgesproken van financiëele hulp van bestuurswege voor de invoering van nieuwe cultures en werd aan het bestuur der Vereeniging opgedragen een petitie als vorenbedoeld op te maken.

Uit het verhandelde ter vergadering, bleek o.a., dat het bestuur der Vereeniging met het oog op de onvoldoende gegevens, welke het betrekkelijk rameh-cultuur, wat marktwaarde en zoo meer aangaat, mocht ontvangen, niet tot die cultuur durfde adviseeren, doch haar evenmin ontraadde. Een, der ter vergadering aanwezigen deelde mede, rameh-monsters naar Europa te hebben gezonden, doch het resultaat nog niet te hebben vernomen.

Onder de nieuwe cultures neemt die van bacoven eene eerste plaats in, terwijl daarnaast de cultuur van rijst wordt geacht bijzonder voor uitbreiding, welke trouwens reeds plaats vindt, in aanmerking te komen.

Door den, ter vergadering aanwezigen, inspecteur van den landbouw, Dr. van Hall, werd alsnog voor Suriname de aanplant van Hevea aanbevolen.

Wat de bacoven-cultuur aangaat, deelde de heer Curiel mede, dat tegen het einde der vorige maand het zeilschip kon worden verwacht met de, ten behoeve van den grooten landbouw op Jamaica bestelde 23000 jonge planten. Nog lang niet genoeg, meent de heer van Hall, die alvorens der vergadering eenige mededeelingen te verstrekken over de caoutchouc-cultuur, het ook over den aanplant van bacoven had.

Er waren 50000 planten besteld. Over een jaar zouden die 50000 bossen bacoven kunnen opleveren. Maar dan zou men nog even ver zijn, meende hij. Want geen stoomvaart-maatschappij zou daarvoor een geregelden dienst willen openen. Nu zijn er plantages, die niet in staat zijn dadelijk op uitgebreide schaal de cultuur ter hand te nemen. Maar er zijn ook andere, die wel in staat zouden zijn wat meer te doen. Zij zouden daartoe ook wel bereid zijn, indien zij verzekerd waren van afzet en van goede gelegenheid om hun product te verzenden. Nu zei de heer van Hal, het op goede gronden buiten twijfel te achten, dat zoodra er genoeg bacoven geproduceerd worden, ook onmiddellijk gelegenheid tot verscheping zal geopend worden. Het verbruik van bacoven neemt in Europa, vooral in Frankrijk, en ook in Nederland, geregeld toe. In de Vereenigde Staten kunnen, om zoo te zeggen, onbeperkte hoeveelheden worden aangevoerd. Spreker meende dan ook de ondernemingen, die daartoe in staat zijn, te kunnen aansporen de bacoven-cultuur op groote schaal ter hand te nemen. De naar Holland gezonden proefzendingen hebben een steeds beter resultaat opgeleverd. De bananebacove, mits op den juisten tijd afgesneden, bleek de reis van 23 dagen gemakkelijk te kunnen doorstaan. Een groot percentage kwam in uitnemenden staat in Nederland aan.

Wat de rijstcultuur aangaat, ontleenen we aan *Onze West* dat de firma C. Kersten & Co. reeds een stoomrijstpelmolen besteld heeft. De bedoeling is, den molen te Paramaribo te plaatsen.

Met betrekking op de, door den heer van Hall aanbevolen Hevea-cultuur, valt op te merken dat, staande de vergadering, door eene combinatie van planters een bestelling van 32000 plantjes, die het stuk op ongeveer 10 cents zullen komen te staan, werd gedaan. De *Suriname* meende, in hare bespreking van deze vergadering en het daar verhandelde, een waarschuwende stem te moeten laten hooren tegen de rubber-cultuur. Deze, zeide ze, rendeert eerst na 10 tot 15 jaar. Zoolang kan de kolonie niet wachten. De rubber speelt nu een groote rol in de industrie. Doch omwentelingen in den een of anderen tak van industrie komen bijna elken dag voor.

Voor de noodlijdende onder de plantages is Hevea-cultuur natuurlijk uitgesloten, en voor de andere, zooals gemeenlijk, als bijcultuur, is 'n kansje o.i. te wagen. Het lang-leven-motief heeft reeds menigeen van de caoutchouc-cultuur afgehouden, die nu daarvan de vruchten had kunnen plukken.

Hoe ook in Suriname op mijnbouw-gebied zonderling gedaan werd en nog wordt, blijkt wel uit het volgend relaas in de *Suriname* betreffende den strijd om een concessie, waarbij politie, ter sterkte van één brigadier en 4 man, moest optreden om te waken tegen ongeregeldheden.

»De oud-bekende concessie M. S. Levie in Boven-Suriname, Centraal-Placer genoemd, was drie maanden geleden vervallen. Door de hooge retributie van f 0.50 voor een uitgestrektheid van 6200 hectaren, werd zij niet door de houders vernieuwd en ook door niemand anders aangevraagd. Den 1sten November j.l. was de retributie weer f 0.10 geworden en daarop wachtten velen. 's Morgens vroeg reeds waren de liefhebbers voor den ingang van het Domeinkantoor geposteerd. Toen de deuren geopend werden, vond er een hevige worsteling plaats,

ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

Justman Jacob

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

Een gem. benedenhuis

van Brakelstraat 74 te huur, à veertig gulden per maand. Dadelijk te aanvaarden adres: A. MOJET *van Brakelstraat* 68.

PENSION

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

Gemeubileerde Apartementen te huur met of zonder pension, **per maand, per week of per dag.**

A. A. KNUIJVER & ZONEN,

Hofleveranciers

van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

Gedempte Raamstraat 11-12,

'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabriek van

Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.

Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**

Uitgebreide Weverij en Passementfabriek

voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.

CONCURREERENDE PRIJZEN.

Zutphen Vooruit.

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen**, enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

Bij de Uitgevers-Maatschappij

HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG

te 's-Gravenhage

is verkrijgbaar:

AANTEEKENBOEK

voor betaalbaar gestelde

COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

Prijs 40 cent.

Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

Th. A. A. SIMONIS

34 Groenmarkt.

DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.

in GROOTE KEUZE,

BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Hofleverancier van H. M. de Koningin. | Hofleverancier van H. M. de Koningin-Moeder.

Brandstoffenhandel

C. AANDEWIEL

KANTOOR: Sumatrastraat 145, Telephoon 1427, 'S-GRAVENHAGE.

FILIAAL: Badhuisstraat 103, Telephoon 2854, SCHEVENINGEN.

W. H. C. Th. SASSE

Français. Méthode Berlitz.

Leçons de choses. Lectures intuitives. Lecture de journaux, Etude de pièces de théâtre. **BINCKHORSTSTRAAT 124.**

AGUILAR'S

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,

zijn alom bekend.

Hoofdkantoor:

Heerengracht 3, Den Haag.

Bijkantoor:

BATAVIA, B. DE BAS & Co.

Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.

Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.

Interc. Telephoon 264.

's-Gravenhaagsche

Crediet-vereeniging en Depositokas

Den Haag. — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèquerekening**, in de **spaarkas**.

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoortijd 9—3 uur.

Hoogste Waarde

voor Oude en Indische Brillanten

Goud, Zilver en Platina.

MAGAZIJN van

Gouden, Zilveren en Juweelen voorwerpen.

S. SCHUIJER,

Korte Poten 44, Den Haag.

Inkoop en Ruil.

Electro-Medische toestellen

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

Massa getuigschriften.

Pierre Vos,

CUISINIER

v. Galenstraat 30.

DINERS

in alle prijzen.

MAISON DROUOT,

Lange Houtstraat 7 en 2.

TELEPHOON 753.

St. Nicolaas-Cadeaux

in ruime keuze.

Hindelooper Kamer

met Friesche Kunstnijverheid-Producten.

---

van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.

Met 1 dag opzegging . . . . 2 pct.

Voor 1 maand . . . . $2^3/_4$ „

„ **3 maanden** . . . . 3 „

Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.

Eerste Nederlandsche

Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.

Directeuren:

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

Adjunct-Directeur: P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN

worden tegen marktprijs ingekocht door

N. BLOM,

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

Amsterdam, N. Heerengracht 9.

Ook aan huis te ontbieden.

Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN

HEERENHOEDEN en PELTERIJEN

Prinsestraat 39,

'S-GRAVENHAGE.

Poppen.

OUDST en MEEST GESORTEERD adres in POPPEN en POPPENKLEEDING.

Poppen welke kunnen worden uit- en aangekleed,

tevens inrichting van alle voorkomende reparatiën aan de Pop.

Goedkoopst adres van de poppen merk COSMOPOLITE.

Al onze Poppen zijn geprijsd.

Th. A. KEET,

OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papestraat.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella. — Versche kruiden.
Samballans. — Boemboe's. — Atjars. Manissans.
Roode Visch. — Ketjap Benting. — Klapperolie.
Assem koekjes. — Goelalie. — Kwee Sahoe-Mie.
Goela-aren. — Soeoen. — Kroepoek etc.

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze

CASCARA PASTILLES,

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**

Vraagt uitsluitend ons merk.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.

Te bekomen bij alle Apothekers.

Prins Hendrikstraat 151. **W. POPPINK.**

Speciaal Magazijn van Lederartikelen

van de allerfijnste tot de meest gewone soorten.

Grootst mogelijke sorteering in City Bags. — Gladstone Bags. — Wide mouth Bags. — Courriertasschen. — Portemonnaies. — Portefeuilles. — Sigarenkokers. — Visite- en Photographie-Etuis. — Damestaschjes — Hondenhalsbandjes en dekjes (uitsluitend Fransche modellen) etc. etc. etc. Alles bij uitstek geschikt voor

St. Nicolaas-Cadeaux.

Steeds het allernieuwste voorhanden. — Tot een bezoek noodigt beleefdelijk uit

W. POPPINK. **151 Prins Hendrikstraat.**

„Gedep. Fabrieksmerk."

De Firma TER MARSCH & Co.

Hofleveranciers te ROTTERDAM

levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend

prima kwaliteit

Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,

ENZ. ENZ.

Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland.

Het mooiste

St. Nicolaas Cadeau

IS EEN

Lewenstein's Naaimachine.

Wagenstraat 18a. — Den Haag.

OOST en WEST.

RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES { **voor 10 plats du jour f 7.00,** **voor 10 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 38, Donderdag 1 December 1904.

waaronder het inschrijvingshokje bijna bezweek, en kwam de heer Polanen zegevierend uit den strijd, als eerste inschrijver. Daarmeê had hij echter de concessie nog niet. Door den heer Samson was n.l. reeds den vorigen dag ingeschreven en had deze dus het recht er op tegen de retributie van f 0.50 per hectare. De belangen werden verzoend en streek de heer P. f 250 op voor afstand van zijn recht aan den heer S., die, naar wij vernemen, in deze met Dr. Bradley in compagnonschap gaat."

Heel duidelijk is ons dit zaakje niet. Waar de heer S. door zijn inschrijving op 31 October een recht kon verkrijgen, staat het o. i. vast, dat daarmee ook voor het bestuur een recht verkregen werd, n.l. op de hoogere retributie ad f 0.50. Waarom nu, toch tot 'n nieuwe inschrijving werd overgegaan, komt ons eenigszins zonderling voor. Der kolonie kan 't toch niet onverschillig zijn, of zij voor eene concessie 620 gulden of vijf malen dat bedrag opstrijkt?

De pogingen van *Onze West* om eene vereeniging tot bescherming van dieren in Suriname op te richten, zullen met succes bekroond worden. Reeds werd de leiding opgedragen aan een comité, waarvan een twaalftal dames en heeren deel uitmaken.

Wat de actueele koloniale vraagstukken aangaat, treffen we, met het oog op het bevolkingsvraagstuk in de *Suriname*, naar aanleiding van het in de *Surinamer* opgenomen interview van 'n tiental afstammelingen van hollandsche kolonisten, het betoog aan dat daaruit geenszins afteleiden is, dat overwegende economische bezwaren zich tegen immigratie op kleine schaal van hollandsche boeren zouden verzetten. De gevreesde en nu reeds gevoelde concurrentie der Britsch-Indiërs bepaalt zich tot het melkbedrijf. Waar nu nog de melk te Paramaribo 25 cent de liter kost, een prijs, die door de kosten van den veestapel niet gerechtvaardigd wordt genoemd, meent 't blad, dat er voor bekwame veefokkers en melkboeren nog plaats is in de kolonie. Ook tuinders met degelijke kennis van het bedrijf zouden er zeker nog 'n rijk arbeidsveld vinden. De Britsch-Indiërs, in wier handen de groententeelt nu is, beoefenen dit bedrijf zonder kennis van zaken. Ook zijn de prijzen der groenten nog te hoog en worden er niet genoeg soorten verbouwd. Wat betreft de moeielijkheid der keus van een geschikt *uitvoer*produkt, door nieuwe kolonisten te verbouwen, schrijft 't blad, dat het een bezwaar is, dat het wezen der kolonie zelf raakt, maar dat dan ook alleen waarde heeft bij de beschouwing van een massale immigratie.

De anti-lepra-verordening vond nu toch 'n verdediger, en wel in den redacteur van de *Nieuwe Sur. Cour.*, het Staten-lid, den heer Libertador-Ellis, die zelfs meent, dat het bestuur nog niet ver genoeg is gegaan, waar het z. i. vaststaat, dat de toestand wel degelijk van dien aard moet worden geacht, dat krachtig ingrijpen noodig is.

Curaçao. Wij ontleenen aan de *Wekker* het volgend bericht:

»De Commissie, kort geleden door het Bestuur der kolonie benoemd, om rapport uit te brengen omtrent het al of niet oorbare van de oprichting eener Kamer van Koophandel op dit eiland, heeft, naar men ons mededeelt, op de meest gunstige wijze omtrent die oprichting gerapporteerd. Ook wij gelooven en hebben bereids ons gevoelen daarover kenbaar gemaakt, dat zulk een, uit zaakkundigen en ervaren leden samengestelde Kamer zeer nuttig werkzaam zou kunnen zijn en goede wenken en adviezen geven.

Zooals het thans hier met den handel gesteld is, behooren er geen middelen ongebruikt te worden gelaten, om dien op te beuren en, des noods door vrijgevige vrijdommen, weder te doen verlevendigen. Zulk een Kamer nu is als aangewezen, om in dien geest werkzaam te zijn. Hare leden kunnen, door hunne besprekingen, tot resultaten ten gunste van den handel geraken.«

De Molukken.

De **afdeeling Nijmegen** hield Donderdag 24 November eene openbare Vergadering, waarin *Jhr. E. von Bose*, secretaris dier Afdeeling, op het verzoek van het bestuur eene causerie hield over *de Molukken*, die door de aanwezigen met groote belangstelling werd aangehoord.

Aan *»De Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant«* ontleenen wij het volgende kort verslag:

In de Nutszaal hield gisteravond de plaatselijke afdeeling der vereeniging »Oost en West« eene openbare vergadering, waarin na eene openingsrede van den voorzitter, den heer K. F. Caspersz, die daarbij tot meerderen steun der Vereeniging krachtig opwekte, jhr. C. M. R. C. E. von Bose een causerie hield over de Molukken-archipel, het eilandenrijk, dat, ter grootte van 5200 vierkante mijlen, de grondlegging onzer vestiging in de Indiën geweest is. Spreker beschouwde dit gebied allereerst uit geographisch oogpunt en herinnerde er o. a. aan, dat het in twee residentiën, Amboina en Ternate is verdeeld. Vervolgens werd eene korte schets gegeven van de historie dezer eilandengroepen, waar de eerste gouverneurs-generaal der Oost-Indische compagnie zetelden, waar herhaaldelijk opstanden gedempt moesten worden, dikwerf de rijke cultuur van de velden werd verwoest, en waar de Hollanders de eerste moeielijkheden met hunne Engelsche naburen ondervonden. Ten slotte weidde de heer Von Bose op zeer boeiende wijze verder uit over de beide belangrijkste eilanden van dezen Archipel, het zoo dikwerf door vulcanische rampen geteisterde Amboina en het muskaatnoten-eiland Banda. Geheel dit uitgestrekte gebied te bespreken zou met het oog op den beschikbaren tijd onmogelijk geweest zijn, en juist daarom beperkte de spreker zich tot deze beide eilanden, op het eerste waarvan hij in het fort Nieuw-Victoria het levenslicht aanschouwde en veertig jaren later terugkeerde om eenigen tijd achtereen in het ouderlijk huis van de schoonheid van zijn geboortegrond te genieten. Als kundig en ervaren gids, al noemde hij zichzelf ook een leek, leidde de heer Von Bose ons over Amboina rond; hij beschreef ons de aankomst van de veertiendaagsche pakketboot, die het eiland uit zijn isolement komt verlossen; hij voerde ons temidden der eigenaardig gemengde bevolking van het eiland, waar zoo talrijke stammen van naburige eilanden, o. a. van Saparoea verblijf houden, evenals natuurlijk de Arabieren en Chineezen; hij maakte met zijn gehoor de bergtochten, die de weelderige natuurtafereelen van het eiland zoo in vollen rijkdom te zien geven, hij schetste ons de heerlijke schoonheid der reede van Ambon, bovenal bij avond, wanneer de zilveren gloed der maan daaraan dezelfde bekoring als van een Zwitsersch of Italiaansch meer schenkt; hij deed ons de oude stad in haar meest karakteristieke verschijnselen en gebouwen kennen, beschreef de inwoners, de karaktereigenschappen der eigenlijke Amboineezen, bij wie de militaire stand zoo hoog in aanzien staat; hij releveerde de vele hooge bezoeken, die het eiland o.a. van prins Hendrik en nog voor korten tijd van den tegenwoordigen Oostenrijkschen kroonprins, aartshertog Frans Ferdinand, mocht ontvangen. Een uitstekend beeld van het huiselijk leven der inlanders, van hunne spelen en vermaken, van den levenstoestand op het eiland sloten zich bij deze interessante mededeelingen aan, terwijl tot slot de gloedrijke beschrijving van Banda's natuurtafereelen er in niet mindere mate toe zal hebben bijgedragen om het dankbare auditorium belangstelling in te boezemen voor die beide, zoo rijke en zoo belangwekkende eilanden, in dien uitersten hoek bij Nieuw-Guinea gelegen in den smaragdenketen onzer bezittingen. Een dankbaar applaus beloonde den spreker voor zijne aangename causerie.

INGEZONDEN.

De Koelie-ordonnanties.

In de over dit onderwerp door den Heer H. R. Rookmaaker gegeven verhandeling, op de vergadering der Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, en de daarop gevolgde debatten zijn eenige beschouwingen ten beste gegeven, die niet geheel juist zijn.

Ik vind daarin aanleiding, voor zoover ik daarvan aanteekening heb gehouden, de geschiedenis te verhalen van de Koelie-ordonantie ter Sumatra's Westkust, opgenomen in het Staatsblad van N.-I. van 1886 no. 223.

Uit dit verhaal zullen zij, die minder juiste mededeelingen hebben gedaan, kunnen lezen in hoever zij zich hebben vergist.

De Europeesche landbouw of door het Gouvernement van N.-I. in erfpacht uitgegeven perceelen dateert van het jaar 1874, toen bij Staatsblad van dat jaar no. 94 *f* eene regeling te dien aanzien werd getroffen.

Vooral in de eerste jaren had de landbouw-industrie te kampen met gebrek aan werkvolk. De koelieloonen werden daardoor opgevoerd tot ongeveer het dubbele van die op Java; en toen desalniettemin de noodige handen toch bleven ontbreken, kwam de Regeering te gemoet met de zoogenaamde Koelie-ordonnantie, regelende de onderlinge rechten en verplichtingen der werkgevers en de *van elders* afkomstige werklieden op de ondernemingen van landbouw en nijverheid in dat gewest (Stbl. 1886 no. 223).

Werd het den ondernemers hierdoor mogelijk gemaakt werklieden te ontbieden uit Hindostan (Voor-Indië), Java en Nias), de proeven door hen met de werving genomen liepen veelal uit op negatieve resultaten. De werving op Java ondervond, naar men beweerde, de volgende moeielijkheden:

1°. onbekendheid bij de besturende ambtenaren aldaar van de waarde van een werkcontract en dikwerf tegenwerking van die ambtenaren bij het aanwerven van koelies;

2°. het eischen van exorbitante werfloonen door de wervers, die dan nog in den regel het schuim der bevolking opzonden.

De moeielijkheden om Niassche koelies te krijgen werden daaraan toegeschreven, dat de meeste emigranten verkozen op Padang te blijven, alwaar vele hunner landgenooten gevestigd zijn.

De Kamer van Koophandel te Padang vond in een en ander aanleiding in Sept. 1888 aan de Regeering het verzoek te doen, de uitvoer van werkvolk uit Britsch-Indië ook naar Sumatra's Westkust mogelijk te maken. Wegens de bezwaren tegen sommige gewichtige bepalingen der met dat doel reeds ontworpen conventie gerezen, is van het openen van onderhandelingen met genoemd Gouvernement moeten worden afgezien.

In April 1889 was door de Deli-Maatschappij en 22 andere belanghebbenden bij ondernemingen van landbouw ter Sumatra's Oostkust een verzoekschrift ingediend aan den Minister van Koloniën, met bijlagen, betreffende de emigratie van werkvolk uit Britsch- naar Nederlandsch-Indie. De bezwaren, welke de Nederlandsche Regeering, in het belang harer zelfstandigheid of ter vermijding van verwikkelingen, meende te moeten maken tegen de ontwerp overeenkomst tusschen Nederland en Groot Brittanje, werden door adressanten niet gedeeld. De eisch door de Britsche Regeering gesteld, dat aan Britsche Consulaire agenten of ambtenaren van tijd tot tijd gelegenheid zou worden gegeven om zich ter plaatse op de hoogte te stellen van den toestand der emigranten, kwam hun volkomen verklaarbaar en billijk voor. Beter toch dan door de meest omvangrijke rapporten en statistieken, kon die Regeering door eigen aanschouwing op de hoogte blijven harer in groote getale elders vertoevende geëmigreerden, en zij had hierbij dubbel belang, want de emigranten hadden den band met het moederland niet verbroken, daar zij zoo lang hun werkcontract duurde, 't recht hadden op een vrije terugreis. Het verlangen der Britsche Regeering, dat onze Ned. Indische wetgeving, regelende de verhouding tusschen werkgevers en werklieden, wijziging onderging, waar het gold werklieden uit Britsch Indië afkomstig, gaf adressanten aanleiding tot de samenstelling eener ontwerp-verordening met memorie van toelichting, waarin de voornaamste bepalingen der koelie-ordonnantie van 1880 van 't Britsch Indisch ontwerp tractaat waren opgenomen. Aan den Minister van Koloniën was het verzoek gedaan deze stukken ter overweging te zenden aan de Indische Regeering en, door bemiddeling der gewestelijke autoriteiten, ook aan de voornaamste belanghebbenden.

De Kamer van Koophandel te Padang, ter zake o. a. gehoord, achtte de totstandkoming der ontwerp-verordening zeer in 't belang der particuliere landbouw-nijverheid, ook op de Westkust. Daarin kwamen echter enkele punten voor, die speciaal op toestanden in Deli schenen te doelen, doch waarvan de vaststelling even zoovele bezwaren zou opleveren voor de Westkust van Sumatra:

1o werd door de K. v. K. verlangd, dat de aanvoer van werkvolk ook per zeilschip werd toegelaten. In de concept-verordening was er alleen sprake van aanvoer per stoomschip. Het vervoer per zeilschip werd in het belang van den werkman geacht, omdat het door hem aan te zuiveren voorschot er zoo veel kleiner door zou worden.

2o zou gaarne worden gezien, dat de ordonnantie de gelegenheid opende om met de werklieden overeenkomsten voor taakwerk aan te gaan, met weglating van een minimum dagloon.

3o werd voorgesteld de werkman tot terugbetaling van *f* 50, inplaats van *f* 30 te verplichten bij verbreking van het contracht, daar bij de proeven vroeger genomen met importatie van Hindoes, was gebleken dat dit werkvolk te Padang niet zoo goedkoop was kunnen worden aangevoerd.

4°. Werd de vrees gekoesterd, dat er verschillen zouden kunnen rijzen aangaande de vraag, door welke Regeering de inspecteurs der Britsch-Indische emigratie moesten worden benoemd, en daarom voorgesteld dit door den Gouverneur-Generaal te laten doen, waardoor zij dan ook werkelijk Nederlandsch-Indische ambtenaren zouden wezen.

De Gouverneur van Sumatra's Westkust kon zich met het gevoelen der Kamer wel vereenigen, met uitzondering van het door haar aangevoerde over het niet stipuleeren van een minimum dagloon in de werkcontracten, aangezien hij daarin een gevaar zag voor den werkman, en het vaststellen van een minimum loon, natuurlijk toch de mogelijkheid in zich sloot om dit te verhoogen.

Uit het bovenstaande blijkt, dat bij de samenstelling van verordeningen, waarbij de belangen van handel en nijverheid betrokken zijn, de vertegenwoordigers daarvan wel degelijk geraadpleegd worden. Meer reden tot klagen te dien opzichte zouden de werklieden hebben, die daarbij in het geheel niet gekend worden en wier hoofden, hun wettige vertegenwoordigers, ook als zoodanig, in den regel niet worden geraadpleegd. — Het is hier echter niet de plaats daarover uit te wijden.

De Koelie-ordonnantie voor Sum.-Westk. heeft ten doel: ingeval van immigratie van werklieden, hetzij van buiten, hetzij van binnen Ned.-Indië, doch van buiten den vasten wal, tengevolge van werving door werkgevers, de belangen te verzekeren van het Gouvernement, van de werkgevers en der werklieden.

Ten einde aan dat doel bevorderlijk te zijn, werden omtrent eenige onderwerpen bij de ordonnantie geregeld met de Regeering van gedachten gewisseld.

Zoo werd wijziging van art. 1 noodig geacht, omdat een ondernemer een gewezen contract-koelie van eene andere onderneming, wiens contract was geëxpireerd, in dienst had genomen zonder werkcontract. Men meende dat een van buiten den vasten wal geëmigreerde, immigrant bleef al had hij ook een tijd lang ter Sum.-Westk. met of zonder contract gewerkt, en dat, waar art. 1 bepaalde, dat werklieden, *afkomstig* van buiten den vasten wal, slechts in dienst genomen worden krachtens eene schriftelijke overeenkomst, zoodanig contract ook ten tweede male behoorde te worden aangegaan met den immigrant.

De Regeering was echter van gevoelen, dat zoodra de eerste overeenkomst afgeloopen is, het aan iederen werkgever op den vasten wal ter Sum.-Westk. vrij staat om met den geïmmigreerden te contracteeren, zonder schriftelijke overeenkomst.

Het woord »afkomstig« moet dus worden verstaan in den zin van »verkregen of aangeworven,« en niet in dien van »geboortig«.

De ordonnantie is alzoo niet toepasselijk op werknemers, die moeten gerekend worden te behooren tot de opgezetenen van den vasten wal, ook al zijn zij geen Maleiers of Batakkers, maar ingedeeld in wijken of kampongs, onder het bestuur van de plaatselijke hoofden; alzoo personen, die daar „eingeburger" zijn.

Zoo werd de vraag gedaan, of onder het aantal werkuren, bedoeld bij art. 2 al. 1 § 3 der ordonnantie, ook dienen begrepen te worden de schaftijd en de tijd, die de koelie moet besteden om naar zijn werk te gaan en terug te keeren.

De regeering beantwoordde de vraag aldus: schaften is rusten en eten, en er bestaat dus alle reden om den tijd daaraan besteed *niet* als werktijd mede te tellen, terwijl de gang naar en van het werk daarentegen een deel uitmaakt der vermoeienissen van den dag in dienst van den werkgever, en dus behoort te worden medegerekend.

Volgens art. 3 zijn de werkcontracten eerst van kracht na de registratie. Indien de overeenkomst is gesloten op eene plaats in het buitenland, waar volgens de uitdrukkelijke en openlijke verklaring der regeering, voldoende contrôle op de landverhuizing bestaat, weigert het hoofd van plaatselijk bestuur alleen dan de registratie, als de overeenkomst niet voldoet aan de vereischten gesteld bij art. 2 der ordonnantie. Indien de overeenkomst *elders* is gesloten, gaat het hoofd van plaatselijk bestuur tot de registratie niet over dan na zich door ondervraging te hebben overtuigd, dat de arbeider vrijwillig tot de overeenkomst is toegetreden en met hare voorwaarden behoorlijk bekend is.

Wat wordt met »elders« verstaan? Dit woord slaat op overeenkomsten gesloten in Ned.-Indië en op plaatsen in het buitenland, *waar geen voldoende contrôle op de landverhuizing wordt uitgeoefend*. Ondervraging behoefde intusschen, naar het oordeel der regeering, ook waar zij niet uitdrukkelijk voorgeschreven is, niet achterwege te worden gelaten, als het bestuur ze om de eene of andere reden noodzakelijk achtte.

Nog werd voorgesteld te bepalen, dat de werkgever op den datum van expiratie van het contract, den arbeider voor het hoofd van plaatselijk bestuur zou moeten doen verschijnen, ten einde dezen in de gelegenheid te stellen te onderzoeken in hoever het verband van den arbeider, wegens afwezigheid, ziekte of ondergane straf moet worden verlengd. Naar het inzien der regeering zou, ingeval van geschil tusschen ondernemers en hoofden van plaatselijk bestuur, aangaande de voortduring van het contract na het verstrijken van den termijn, waarvoor het oorspronkelijk was aangegaan, de rechter moeten beslissen.

Op een verzoek in 1889 door de Kamer van Koophandel te Padang gedaan, om van regeeringswege tusschenbeide te komen, door het verleenen van overtocht aan valide Javanen, des gewenscht met vrouw en kinderen naar Padang, waar zij dadelijk werk in overvloed zouden vinden, gaf de regeering ten antwoord, dat zij geen termen kon vinden om rechtstreeks in zake emigratie van Javanen handelend op te treden. Het Bestuur vond echter in dit verzoek aanleiding om na te gaan, of er op de particuliere ondernemingen werkelijk gebrek was aan handen; of dit in het bevestigend geval lag aan schaarschte van bevolking, aan behandeling of betaling, of aan meerdere concurrentie door den spoorwegaanleg; welke bezwaren er voor de ondernemers waren tegen het aanvullen van het te kort door aanvoer van meer werkvolk op den voet der Koelie-ordonnantie, zoodat tusschenkomst der Regeering noodzakelijk zou zijn. Uit dit onderzoek bleek, »dat er werkelijk op de verschillende ondernemingen gebrek heerschte aan werkvolk, niet zoozeer als gevolg der concurrentie met den spoorwegaanleg, als wel van wege de schaarschte in het algemeen aan werklieden, genegen om op de ondernemingen te werken. Het gebied in de Bovenlanden, waaruit de werkkrachten ten behoeve van de landbouwondernemingen worden getrokken, bepaalt zich tot Lintau en Boea, de Danau-Districten, Palembajan en Bondjol. Ware de bevolking der Bovenlanden overal even genegen buiten de negrie harer geboorte naar arbeid te zoeken, dan zou vermoedelijk van gebrek aan handen geen sprake zijn. De weinige opgewektheid, die bij den Menangkabauschen Maleier bestaat om zich als Koelie op de erfpachtsondernemingen te gaan verhuren, vindt hare oorzaak in de welvaart, die over het algemeen onder den Maleier heerscht en de gemakkelijke wijze, waarop hij in zijne behoefte kan voorzien, zoodat hij er slechts bij uitzondering toe overgaat zijne kampong te verlaten om zich voor een loon van f 0.40 tot f 0.60 per dag op de ondernemingen, waar hij hard moet werken, te verhuren. Doet hij dit, dan is het steeds zeer tijdelijk en neemt hij elke gelegenheid te baat om weder voor eenigen tijd naar zijne moeder-kampong terug te keeren, zoodat als blijvende werkkracht niet op hem gerekend kan worden. De behandeling en betaling der werklieden gaven geen aanleiding tot klachten. Het gebrek aan werkvolk werd voornamelijk gevoeld tijdens het bewerken der sawahs en het oogsten der padi, speciaal wanneer een of ander samenvalt met den grooten pluk. Vele erfpachters konden er daarom niet aan denken hunne ondernemingen uit te breiden tot op de geheele in erfpacht afgestane uitgestrektheid; evenmin aan grondbewerking of andere werkzaamheden tot vermeerdering der vruchtbaarheid van den bodem. Het wieden der aanplantingen, dat met het oog op bodem en klimaat op sommige ondernemingen minstens 4 à 5 malen per jaar zou moeten geschieden, kon met alle inspanning slechts 2 keer plaats hebben, ook ontbrak het dikwijls aan de noodige handen, om den oogst binnen te halen, waardoor soms een gedeelte verloren ging. Ondernemingen, die 500 man daags noodig hadden, konden veelal over niet meer dan de helft of 2/3 van dat aantal beschikken.

Tegen het beweren van gebrek aan werkvolk kwam een planter in *De Indische Gids* van September 1894 op. Volgens hem was het een feit, dat de landelijke ondernemingen in de Bovenlanden van Sumatra's Westkust gedurende een groot gedeelte van het jaar niet weten wat zij met al de koelies zullen aanvangen,

Deze bewering gaf het Bestuur aanleiding de bestuurders van al de landbouwondernemingen in 1895 onder meer de vraag te stellen, welke bizonderheden er te vermelden waren ten aanzien van het verkrijgen van werkvolk. Uit de ontvangen antwoorden bleek het volgende:

Een ieder was het er over eens, dat de ondervinding; opgedaan met het verkrijgen van contract-koelies, allertreurigst is geweest.

Verscheidene erkenden in 1894 en 1895 geen gebrek te hebben gehad aan werkvolk, wat zij toeschreven aan de kleine oogsten en het exploiteeren van slechts gedeelten van het perceel, zij vreesden echter, bij grootere oogsten en wanneer meerdere ondernemingen in ontginning kwamen, weder gebrek aan werkkrachten te zullen krijgen, welk gebrek trouwens reeds door de meeste ondernemingen in meerdere of mindere mate ondervonden werd tijdens den grooten pluk, de sawa-bewerking, den rijstoogst en gedurende de poeasa. Slechts de onderneming Batang Baros had nimmer gebrek gehad aan werkvolk. Twee ondernemingen werkten nog met contract-koelies, Soerian en Loeboe-Selasie.

De tot 1898 opgedane ondervinding ter Sumatra's Westkust met het werkvolk op particuliere ondernemingen, komt dus hierop neder:

Zoolang men buiten contract-koelies kan blijven, doet men dit. Nu in de laatste jaren met meer gemak werkvolk aan den vasten wal kon worden verkregen dan vroeger, wordt, ook van Bestuurswege, al het mogelijke gedaan om dezen gunstigen toestand te bestendigen en te bevorderen. Mochten de uitbreiding, die het aantal erfpachtsondernemingen van lieverlede ondergaat, of andere oorzaken, daarin verandering brengen, dan moet aanvulling van werkvolk van buiten liever gezocht worden op Java en Nias, dan in Britsch-Indië of ergens anders buiten Ned-Indië, daar dit laatste met te veel bezwaren en onkosten gepaard gaat.

H. E. PRINS.

Sumatra's Westkust.

Andermaal komt een belasting-voorstander in het *Handelsblad* met allerlei argumenten opdagen om toch de gelukkige Maleiers van Sumatra aan te vallen en van hun vermeende rijkdommen voor een deel te ontlasten, door hen te dwingen naar een — denkelijk weldra aan te stellen — belasting-gaarder te gaan en daar een zekere som gelds neer te leggen. Een echte dwang. — Contributie! Omdat Sumatra's Westkust in gelukkige omstandigheden verkeert en de bewoners geen misbruik maken van opium, zooals op Java, dus wijl die bewoners wijzer en zelfstandiger zijn dan hun natuurgenooten in andere landen van *Insulinde*, die grootendeels door wanbestuur en allerlei misbruiken tot ellende vervallen zijn, wil onze belastingsliefhebber hen eens aan de geldbeurs komen en in toepassing brengen het gehate en onbillijke belastingstelsel, waaronder zoowel de beschaafde als de onbeschaafde volken zuchten en dat onrustbarend stijgende is. Evenals veel andere misbruiken zijn ook de belastingen overblijfsels uit onverantwoordelijke, despotische regeeringen, uit tijden van willekeur en onderdrukking van de zoogenaamde edelen, gerugsteund door de geestelijkheid. Er wordt wel geschermd met mooie woorden, als *decentralisatie*, maar, als het er op aankomt, wordt dat woord en de toepassing er van geheel op zijde geschoven. Zoo er personen zijn, die door eigen schuld of ongelukken in armoede geraakt zijn, mag dan de buurman, die zich een goed bestaan heeft weten te verschaffen aangesproken en des noods geplunderd worden, omdat hij meer bezit dan die verarmden? — Ik blijf bij mijn beweeren, dat Sumatra juist een land is om het systeem van *grondbezit uitsluitend voor de gemeenten*, in toepassing te brengen. Met zulk een systeem zou het barbaarsche stelsel van belastingheffing — eigenlijk afzetterij — kunnen vervallen. De gemeenten zouden rijk genoeg zijn om al het noodige te bekostigen en bovendien nog bij te dragen in het onderhoud en de bezoldiging van een Hoofd- of Rijksbestuur. Ik vermeen, dat de steeds stijgende schuldenlast en de dientengevolge immer hooger stijgende belastingen, in alle landen tot een *catastrophe* aanleiding zullen geven, die niet anders te redden zal zijn dan door *Communaal grondbezit*.

ATHOS.

Zutphen, 18 November 1904.

Boekbespreking.

Van het *Koloniaal Museum* te Haarlem ontvingen wij Bulletin no 31 (October 1904) inhoudende:

Studiën over Nederlandsch-Indische Vezelstoffen door *E. L. Selleger*, Technoloog, expert voor papier-industrie.

Onze lezers hebben vroeger reeds met den heer Selleger kennis gemaakt, toen wij de voordracht beschreven door hem in eene Openbare Vergadering der *Ned. Afdeeling van de Ind. Mij. van Nijverheid en Landbouw* over **papierfabricage** in Indië gehouden.

Dit bulletin nu is op die voordracht een vervolg, geschreven na afloop van eene serie proeven, die destijds reeds waren aangevangen. Thans, na een zorgzaam en methodisch onderzoek, dat in zijn geheel en met bijvoeging van toelichtende platen in het bulletin is opgenomen, komt de vakman terug op zijn vroeger voorstel: dat de een of andere ondernemende suikerfabrikant in Indië eens de proef zal willen nemen om de *ampas* van het suikerriet — eene waardevolle grondstof, zooals hij ze noemt — tot pakpapier te verwerken, zeker een voordeeliger bestemming, dan ze, zooals nu geschiedt, tot brandstof te gebruiken. Eene weinig kostbare inrichting en een klein werkkapitaal zijn daartoe voldoende, terwijl deze tevens zou kunnen dienen om practische proeven te nemen met rotan-afval, rijststroo, alang-alang, ananas- en agave-vezel, die zich, volgens schrijvers onderzoekingen, bij niet te hoogen prijs van levering aan de fabriek, tot het maken van verschillende papiersoorten uitstekend zullen eigenen.

Wij hopen, dat dit Musem-bulletin veel lezers zal vinden en verwachten dan zeker, in dezen voor de suikerindustrie voordeeligen tijd, dat de een of andere planter-fabrikant, wien het belang van O-Indië genoeg ter harte gaat, de raadgeving van den vakman zal opvolgen. De productieprijs toch zal, zooals de heer S zegt, zéér laag zijn, zoodat de goede kwaliteit pakpapier, die vervaardigd zal worden, voor zooverre ze in Indië geen afzet vindt, ook uitgevoerd zal kunnen worden.

Het bulletin No 31 is gedrukt bij *J. H. de Bussy* te Amsterdam en met de platen, te koop voor *f* 1.25.

Als bizonder goede lectuur voor kinderen van 10—16 jaar, herinneren wij, nu het Sint-Nicolaasfeest op handen is, nog eens aan het aardige boekje uit Nellie's Kinderbibliotheek: **Jong Java's Lief en Leed**, door *M. C. Kooy—van Zeggelen*, uitgave van Massereeuw en Bouten, Rotterdam, bij iederen boekhandelaar verkrijgbaar voor 30 cents, in keurig linnen bandje voor f 0.50.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 29 Nov. 1904. No. 48.

Kina, door Dr. K. W. van Gorkum. — Ned. Afd. der N. I. Mij. van Nijverh. en Landb. Openbare Vergadering op 18 Nov. 1904. Onderwerp: De Koelieordonnantie, ingeleid door H. R. Rookmaaker. — Der Suezkanaal, seine Geschichte, seine Bau- und Verkehrsverhältnisse, besproken door Dr. H. Blink. — Boschbouwkunde. — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

ADVERTENTIEN.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

Middelbare school voor Handel en Administratie.
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

Drie-jarige voorbereidende cursus, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

Een-jarige vervolgcursus voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

Een-jarige vervolgcursus voor akte Staatsinrichting M. O. aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
F. TIJMSTRA.

P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

MEDICINALE COGNAC.
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
12 fleschen f 14.—
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
W. F. NOMAN,
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin-Moeder.

GIDS
VOOR
Repatriëerenden,
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
Weekblad voor Indië,
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang",
Haagpoort 4, Den Haag.

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur, door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met portret) door Delphinus; Wanhoopsdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper; Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Groneman; J. Faes (met portret); De „Tiwah", door Ernst; Loterijwaanzin, door Eduard van Ghert; Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zud-Sumatra); Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W. van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A. Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M. van Geuns; De Chineezenbeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll; W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziekmeester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten, door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium, Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman) Monseigneur Edmundus Sybrandus Luypen, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E. Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Moliere—van Dissel; Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs, door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel (met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M. S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde".

Door de **Uitg. Mij. „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4, Den Haag,** is in den handel gebracht een **leerboekje** voor

DE MALEISCHE TAAL

geschreven door den heer C. W. HOOGENDOORN, Gep. Ind. Onderwijzer, met medewerking van MAS SOEDJONO WIRJO, Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang. Het boekje is groot 43 pag. en bevat o. m. een lijst van zelfstandige naamwoorden ten dienste van **militairen.**

Om eene ruime verspreiding te bevorderen is de prijs voor verkoop gesteld op **f 0.50** per ex.

Aanvragen te richten tot uw boekhandelaar of tot
De Uitgevers Mpij. „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", Haagpoort 4, Den Haag.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seizoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang **f 4.-.** Los nummer franco na inzending van **f 0.50.**

BOEATAN.
Plaats 9, Den Haag.

Permanente Tentoonstelling,
Verkoop en Bestelling voor
St. Nicolaas en Kerstmis

Groote Keuze

van allerlei voorwerpen van INDISCHE HUISVLIJT en KUNSTNIJVERHEID, zoowel Prachtige Cadeaux als Kleine Voorwerpen ook voor Surprises en vallende binnen ieders bereik:

Batiks, Weefsels van af de eenvoudigste tot de prachtigste, **Houtsnijwerk, Koperen Graveer- en Drijfwerk, Palembangs Lakwerk,** zeer fraaie **Gevlochte Matten,** allerlei mooie **Fantaisie Artikelen,** waaronder **Hoed- en Dasspelden, Kettingen, Knoopjes enz., Filigraan-werk, Gesneden Ivoor, Wandelstokken, Wajang-figuren,** fraai **Gesneden en Beschilderd Leerwerk** en allerlei meer ***te veel om op te noemen.***

Bijzondere Etalage
van af VRIJDAG 18 NOVEMBER.

TOMBOLA.

Winkel en Tentoonstelling zijn open met VRIJ ENTREE VOOR EEN IEDER, elken werkdag van 10 ure v.m. tot 9 ure 's avonds.

THEE en INDISCH GEBAK van af 3 tot 9 ure n.m.

Zegt het voort.

Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
Groote voorraad Fijne Houtwaren.
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

Vraagt de bekende Sauces en

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
	1904	1904	1904	1905	1905
Sindoro *	10 Dec.	22 Dec.	27 Dec.	16 Jan.	18 Jan.
		1905	1905		
Salak	24 „	5 Jan.	10 Jan.	30 „	1 Febr.
	1905				
Oengaran	7 Jan.	19 „	24 „	13 Febr.	15 „
Lawoe	21 „	2 Febr.	7 Febr.	27 „	1 Maart
Goentoer *	4 Febr.	16 „	21 „	13 Maart.	15 „
Merapi	18 „	2 Maart	7 Maart	27 „	29 „
Ophir *	4 Maart	16 „	21 „	10 April	12 April
Gedé	18 „	30 „	4 April	23 „	25 „

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Dame middelbaren leeftijd, biedt zich aan om met een familie met kinderen naar Indië te gaan.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van *f*
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92
en
Jan van Riebeekstraat 56,
DEN HAAG.
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani